

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII
—
EDITURA CASEI ȘCOALELOR

BASARABIA

PRIVIRE ISTORICĂ

DE
G. POPA-LISSEANU

8.83620 / 1979

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «JOCKEY-CLUB», ION C. VĂCĂRESCU
4, Strada Umbrei, 4
1924

Precuvântare

Gândul de a scrie această cărticică s'a înfiripat cu prilejul marilor serbări ce s'au prăznuit la Chișinău, la a șasea aniversare a Unirii Basarabiei cu țara-mumă. Cărticica este destinată pentru toți aceia cari n'au nici vreme nici putință să-și câștige, deadreptul, din cărți sau prin studii îndelungate, cunoștințe sigure și nerestălmăcile asupra cestiunei Basarabiei, cestiune atât de mult discutată în timpul din urmă, și ea este în deosebi destinată pentru tineretul școalelor. Tipărirea ei însă a întârziat câteva luni de atunci, din pricini neatârnătoare de dorința și voința mea, și se publică astăzi numai mulțumită interesului cel poartă propășirii învățământului și, în deobște, culturii neamului d. Dr. C. Angelescu, Ministrul Instrucțiunii.

Cărticica de față cuprinde un scurt rezumat al întregei probleme a provinciei noas-

tre de peste Prut și are menirea să trezească în cetitor dragoste pentru neamul nostru din Basarabia, oropsit, vreme de mai bine de un veac, de o soartă vitregă și asuprit, neomenescă, de un stăpânitor lacom și dușmănos și nu ne îndoim că ea va desmorți, prin înfâșarea dreptății cauzei românești și prin scoaterea la iveală a sforțărilor conducerilor săi firești, sentimentele de dragoste de neam, înăscute în susfletul fiecărui bun Român.

Cărticica noastră nu poate avea deci pretenții de originalitate; nădăjduim însă totuș, că am făcut o faptă folositoare, spicuind din cărțile, broșurile și ziarele pe care le am consultat și în special din interesantele broșuri ale d-lui I. G. Pelivan și din carte de temeiul a d-lui Dr. P. Cazacu, tot ce s'a scris mai de seamă asupra acestei importante și vitale cestiuni românești.

Și, pentru ca să se vază cât de unanime sunt sentimentele tuturor Românilor față de problema Basarabiei, am citat în Anexă câteva din declarațiunile oamenilor politici cu răspundere din întreaga țară.

București, Noemvrie 1924.

BASARABIA

Notiță istorică

Basarabia, adecă țara cuprinsă între Prut, Dunăre, Marea Neagră și Nistru, având o suprafață de 44,000 km. p. și o populație de 2,800,000 locuitori, face parte întregitoare din trupul Moldovei. Având o desvoltare istorică, ca și cealaltă parte a Moldovei, Basarabia a trecut prin aceleași vremuri de restrîște și a simțit aceleași vremuri de înălțare. Cu o obârșie comună, obârșia daco-romană, Moldovenii din stânga Prutului, la început, ca și Moldovenii din dreapta acestui rîu și ca și restul Românilor din Dacia Traiană, petreceau vara în munții și în văgăunile Carpaților și se lăsau iarna, cu vitele și oile lor, în șesul întins dela poalele munților.

Numele și întâi stăpânitori ai Basarabiei.

După ce însă năvălirile popoarelor barbare

dinspre miază-noapte și dinspre răsărit se împuțină, populațiunile daco-romane se constituiau în state și se întinseră în valea Dunării, și până la gurile ei, prefăcându-se în sentinelă a civilizațiunii dela apus și miază zi. După cea mai din urmă răvălire a Tătarilor, din veacul al XIII, colonizarea văii Dunării, este un fapt îndeplinit și, cei dintăi, se constituiesc ca stat Români din Muntenia, în veacul al XIV, întinzându-și stăpânirea până la Marea Neagră. Partea de miază-zi a Moldovei de astăzi, numită și Bugeac, ajunge și ea în stăpânirea Muntenilor.

Mircea Vodă cel Bătrân, din familia Basarabilor, într'un document din 1387 se numește stăpânitor nu numai peste Ungro-Vlachia, peste Amlaș și Făgăraș, și peste banatul Severinului, dar și domn al *părților tătărești* și al *amânduror malurilor Dunării, până la Marea cea Mare*. Această stăpânire a lui Mircea și a urmașilor săi din familia Basarabilor, asupra țării dela nordul gurilor Dunării, a fost atât de puternică și de solidă că, Turcii, Polonii și alții străini, și chiar Moldovenii, numiau acest teritoriu *Basarabia*, după numele domnilor din familia Basarabilor. Basarabia

eră, prin urmare, într'o vreme numai partea dela miază-zi a Basarabiei de azi, eră numai țara Bugeacului.

Statul moldovean, care s'a format în urma statului valach din Muntenia, cuprinzând la început Bucovina de astăzi — numită Bucovina numai după răpirea ei de Austriaci — și Moldova dela miază-noapte, se întinse repede în jos, pe valele Prutului și Nistrului și în foarte scurtă vreme Moldovenii pretinseră să aibă ei Bugeacul și, pornind răsboiu împotriva Basarabilor din Muntenia, pun stăpânire peste vechile cetăți comerciale Asprocastros, Akkerman, adecă Cetatea Albă și Lykostomos, Kilia, adecă Gura Lupului, una aşezată la gura Nistrului, cealaltă la gura Dunării. Astfel, în anul 1408, documentele ne arată stăpânitor al acestei Basarabii pe Alexandru cel Bun, domnul Moldovei. Și de aci înainte, țara a trecut, rând pe rând, când în mâinele Muntenilor, când în mâinile Moldovenilor. În anul 1465 Ștefan cel Mare al Moldovii luă Kilia din stăpânirea domnilor munteni și-și întinse puterea asupra întregei regiuni dela nordul gurilor Dunării.

Vremurile de atunci fiind grele, iar Turciî

pătrunzând din ce în ce mai mult în inima Europei, Ștefan cel Mare perduse în 1484 amândouă fortărețele sale de la miazăzi, și Kilia și Cetatea Albă, fiind cucerite de Turci; și-a păstrat însă stăpânirea peste întregul ținut dimprejur. Nu numai atât, dar chiar Moldova întreagă trecu, de bună voie, în schimbul unui haraciu anual, sub ocrotirea Porții ottomane, care însă chezășuiă domnilor ei o *deplină putere și neatârnare*.

Astfel, veacuri dearândul, n'a fost deosebire între ținuturile din stânga Prutului și cele din dreapta acestui râu. Aceeaș populațiune locuia pe amândouă malurile, aceeaș soartă o aveau toții, aceeaș administrație și cărmuiă și pe unii și pe alții; aceleași zile bune și aceleași zile rele leau dus deopotrivă toții Moldovenii.

În veacul al XVII, împărăția ottomană, fiind ajutată de năvălirea Tătarilor, înaintează spre miază-noapte și pune mâna pe cetatea Hotinului, întemeiată de domnii moldoveni, ca vamă și loc de trecere peste Nistru, fără însă să cuprinză și ținuturile din jurul acestei cetăți moldovenești și fără să se amestece în ocârmuirea țării.

In veacul următor, se ivesc Rușii, cari, sub conducerea țarului lor Petru cel Mare, se apropie de hotarele Moldovii. Dimitrie Cantemir, și alți domni moldoveni, în urmă, se întovărășește cu ei, ca să câștige cetățile Kilia și Cetatea Albă, luate de Turci sub Ștefan cel Mare, și Tighina și Hotinul, una perdută în 1538 și cealaltă în 1713.

Ivirea Rușilor.

Invoiala încheiată la 13 Aprilie 1717 între țarul Petru și principale Dumitru Cantemir al Moldovei spune la art. 1: «Moldova va dobândi vechile ei fruntarii dela Nistru, între cari și Budgeacul. Toate cetățile fortificate îi vor rămânea ei. Deocamdată, până ce principatul va fi organizat, localitățile întărite vor fi ocupate de garnizoanele împăraști, dar, după restatornicirea țării, de trupele moldoveniști»¹⁾.

Și de fapt Moldovenii, cu ajutorul armelor Catherinei a II, recuceresc mai târziu dela Turci, în anul 1771, Hotinul, iar sudul Basarabiei părăsit de Turci și de Tătari, intră iarăș

¹⁾ I. Niculcea, *Chronica*, 1744; la I. G. Pelivan, *La Bessarabie sous le régime russe*. Într'alt pasagiu se spune «că Moldova să fie restatornică pe viitor în vechile ei frontiere». D. Cantemir, *Ist. imp. ottom.*, IV, pag. 473.

în stăpânirea Moldovei, și începe să înflorească aci din nou o viață românească.

In anul 1806 Rușii declară iarăș răsboiu Turcilor și punând stăpânire pe țările românești și împreună cu ele și pe cetățile fortificate de la Dunăre, se gândesc să-și deschiză drum spre Constantinopol, potrivit testamentului politic al lui Petru cel Mare.

Răpirea Basarabiei

După îndelungate răsboaie cari ținură timp de șase ani și în cari țările românești au fost cumplit jefuite și ruinate cu totul, să încheiat, în sfârșit, la 16/28 Mai 1812 *Pacea de la București* prin care Padișahul Turciei și Impăratul Rusiei se înțeleg ca: »Prutul din locul unde intră în Moldova până la gurile sale și de acolo malul stâng al Dunării până la Chilia și vărsarea ei în Marea Neagră, formează frontiera celor două împărații (art. 4); partea din Moldova așezată pe malul drept al Prutului este părăsită și dată Sublimei Porți (art. 5), iar Inalta Poartă ottomană lasă Curții Imperiale a Rusiei pământurile din stânga Prutului».

Această anexare de către Rusia a unei părți

din Moldova eră, pe de-o-partă fără valoare și nulă de drept, iar, pe de altă parte constituia o faptă urită și imorală ce dedeă dovadă de anumite apucăturijosnice, de care aveă să se rușineze însuș liberalul țar Alexandru I.

Eră fără valoare și nulă de drept această annexare, fiindcă s'a făcut fără consimțământul și învoirea țării, căreia nu i s'a cerut sfatul, și s'a făcut împotriva tuturor tratatelor care existau între Moldova și Turcia. Căci, toate aceste tratate chezăsuiau apriat *deplina autonomie și integritate a principatului moldovean*. — De altfel își Turcii au recunoscut acest drept al țării în timpul Congresului de la Carlovitz. Căci, în desbaterile de la Congres, se spune între altele: «Polonii fac pretențiuni asupra Moldovei; Turcii le răspund că se găsesc în neputință de a le o da, având în vedere că este un principat care s'a supus de bunăvoie Sublimei Porți și care n'a fost cucerit cu sabia. Polonii fură siliți să-și retragă cererea¹⁾ — De asemenea, când Turcii voră să pună mâna pe fortăreața Soroca, domnitorul Nicolae Mavrocordat spuse, în anul 1712, în protestul său

¹⁾ Niculcea, *Chronica*, 1743, Hammer Gesch. des osm. Reiches, III. 60 la I. G. Pelivan, op. cit.

cătră Poartă: că e datoria și interesul împeriului ottoman ca să-și ție și să păzească cu credință îndatoririle pe cari foștii sultani le luaseră față de popoarele cari s'au supus de bună voie și cu anumite condițiuni, și să nu calce privilegii și drepturi cari au fost chezășuite. Poarta și-a dat seama de temeinicia acestui protest și a lăsat Soroca Moldovei²⁾)

A fost urât și imoral actul de la 1812 al țarului Alexandru I, fiindcă sub pretextul că desrobește pe creștini de sub jug pagân, el a căutat, de fapt, să pună mâna pe țări străine, cu gândul ascuns de a-și întinde domnia spre Constantinopol, călcând peste trupul unor țări libere. Ca dovadă despre aceasta este faptul că însoț țarul «liberator» s'a rușinat să declare în fața Apusului și a lumei creștine din Balcani că anexează o parte din Moldova și că subjugându-o o transformă în supuși ruși, ci a vorbit numai despre liberarea unui teritoriu, numit *Basarabia*. N'a spus un cuvânt despre Moldova desmembrată, ci numai despre Basarabia, ca și cum n'ar fi știut că cu acest nume se numește numai ținutul Bugeacului.

²⁾ Axenti, *Chronica*, 1711—1716 la I. G. Pelivan, op. cit.

Cucerirea Basarabiei nu eră în sine un scop, ci numai o un popas dintr'un lung şir de planuri şi de socoteli politice spre a pune stăpânire pe capitala Sultanilor de pe malurile Bosforului.

Ca să ajungă însă la Constantinopol, Rusia îşi dedeă seamă că are nevoie să-şi câştige dragostea popoarelor creştine şi a ţinut să deci, şi răpirea Basarabiei ca fiind făcută în folosul creştinătăţii. Şi, ca o urmare a acestei politici de ademenire, țarul Alexandru a ținut să facă deosebire între traiul ortodocşilor din Rusia şi traiul celor din imperiul ottoman. De aceea, a ſi numit, la 7 August 1812, ca guvernator al Basarabiei pe marele boer Scarlat Sturza, iar ca episcop al diocesei Chişinăului şi Hotinului pe Gavril Bănulescu-Bodoni care susțineă că singura ţăpare de asuprirea turcească şi de stoarcerea fanarioişilor o vor găsi Româniîn Rusia ortodoxă. În acelaş timp, țarul scutî poporul basarabean, vreme de trei ani — la cari se mai adauſeră încă doi — de ori ce dare şi de ori ce impozit ſi scutî de serviciul militar pe tinerii moldoveni.

Dar, din cauza prădăciunilor armatelor ruseşti de ocupaţie ſi din cauza rechiziţiilor de tot

felul, țările românești, și deci și Basarabia, erau prăpădite cu totul. Veniturile țării treceau aproape în întregime numai pentru hrănirea și susținerea armatelor rusești.— Și este caracteristic răspunsul generalului Cutuzov dat boerilor valachi cari îi se plânseră că li s'a luat totul și nu le-a mai rămas nimic. « *Vă las, le zise bătrânuł general, ochii ca să-plângеți* ».

In asemenea împrejurări, cu tot liberalismul țarului, este lesne de înțeles că vestea anexării la Rusia a unei părți din țară și prin urmare a dăinuirii și mai departe a ocupației, a rechizițiilor și a prestațiilor a fost primită de populațiunea românească cu strigăte de jale. Această populație a început să emigreze de sub scutul « liberatorilor ortodocși » și să se stătornicească în Moldova, sub « jugul păgân al Turcilor ». Și la sfârșitul anului 1812 emigrarea Basarabenilor în Moldova s'a prefăcut într'o adevărată fugă în gloată; eră mai mult un fel de protest împotriva anexării la pravoslavnicul liberator. Iar, spre a opri acest curent de emigrare, s'a declarat Moldova bântuită de ciumă și s'au pus cordoane militare cari să opreasca trăcerea peste Prut și s'a mijlocit și pe lângă cuvântul cu greutate cel avea

mitropolitul Gavril ca să împiedice această emigrare¹).

De aceea, ca să pună capăt acestor emigrări, țarul Alexandru, printr'un ucaz, a hotărît ca nimeni să nu se mai atingă de vechile așezăminte de drept ale țării și de organizația ei administrativă; iar limba românească să se păstreze alătura de limba rusească. Tara este declarată autonomă, iar împăratul își ia titlul de gospodar al Moldovei.

In anul 1825, luna Noemvrie, moare țarul Alexandru, iar urmașul său, Nicolae I, cel mai mare dintre autograți, nu poate să priceapă ideea de autonomie. De acăea, se schimbă cu totul, de aci înainte, chipul de cârmuire a acestei provincii. Astfel la 1828, odată cu înlăturarea, printr'o singură trăsătură de condeiu, a vechei autonomii, a fost isgonită și limba română din administrația țării și o politică de rusificare a fost pornită împotriva școalei, a bisericii și a tuturor așezămintelor moldovenești. De aci înainte, se introduce

Basarabia sub stăpânirea rusească

¹) Dr. P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru 1812-1918* pag. 64.

peste tot cărmuirea de obște provinciilor rusești, atârnând de organele centrale dela Petersburg.

Incepând cu anul 1837, ocărmuirea rusească este în floare în întreaga Basarabie și cu toate protestările Românilor, cum a fost bunăoără cea a mareșalului nobilimii Dimitriu din 1839, care a cerut introducerea limbii moldovenesti în școale, guvernul central a rămas mut la toate jalbele Românilor.

Răsboiul Crimeei pierdut de Ruși, în fața oștilor engleze și franceze, a reparat în parte nedreptatea făcută Moldovei în 1812, redându-i din nou în 1856 cele trei județe dela gurile Dunării: Ismailul, Bolgradul și Cahulul.

In 1871, după răsboiul franco-german, partea Basarabiei rămasă sub stăpânirea moscovită a fost organizată întocmai ca o gubernie rusească. Incepând cu acest an și odată cu ridicarea în scaunul archiepiscopesc de la Chișinău a lui Pavel Lebedev (1871—1882), rusificarea se face cu mai multă îndârjire, atât prin administrație cât și mai ales prin școală și biserică.

Vine apoi răsboiul rusos-turc din anul 1877-1878, câștigat de Ruși numai prin vitejia armatei române care s'a jertlit înaintea Plev-

nei. Dar, după sfârșitul răsboiului, cu toate măsurile de prevedere luate de guvernul român și cu toate îndatoririle luate de Ruși că nu se vor atinge de *integritatea actuală a României*, cele trei județe ale Basarabiei de jos au fost din nou smulse prin sălnicie și violență și încorporate la imperiul țarilor. Protestările Românilor la Congresul de la Berlin n'au avut nici un rezultat, iar cuvântul împăratului tuturor Rușilor că «se angajează să păstreze facontinuu drepturile politice ale statului român și să observe ca ele să fie respectate, astă precum cer legile țării și tracătele» și cuvântul guvernului că «se angajează să mențină și să proteagă integritatea actuală a României» rămân slovă moartă¹⁾.

Nici Convenția din Aprilie 1877, nici angajamentele formale, n'au împiedicat pe Ruși să ocupe militarește, un an în urmă, Basarabia de miazăzi și să o anexeze din nou. Acest act de violență a fost cu atât mai urit din partea Rușilor, cu cât România dăduse un ajutor prețios armatelor ruse într'un moment, când situațiunea lor dela Plevna era cu totul

¹⁾ *Convențiunea între Imperiul Rusiei și Principatul României*, art. II.

desnădăjduită. Și, deși drepturile Românilor, la Congresul dela Berlin nu puteau fi puse la îndoială și deși toate puterile vedeaau cu ochi buni cauza română, totuș Rusia s'a încăpățanat în ținuta ei și România învingătoare în răsboiu a fost silită să se resemneze în fața acestei noi nedreptăți, după cum a fost silită să se resemneze și în fața faptului de violență din 1812. România, necunoscând legitimitatea stăpânirii rusești peste Basarabia, așteptă ceasul prielnic și în vederea recuceririi acestei provincii, a încheiat alianță cu puterile centrale.

Astfel Basarabia, în întregimea ei, se preface în 1878 iarăș în provincie rusească și rămâne în această stare până în 1918, când se unește pe vecie cu patria-mumă. Și, cu toată politica de rusificare a guvernelor dela Petersburg, Basarabia a fost găsită de Români aproape în aceeaș stare, în care a fost lăsată la 1812.

Ca și în alte țări, de asemenea și în Basarabia, boerimea, cu puține abateri, spre a-și păstră privilegiile ei de odinioară, s'a dat după păr, primind cultura și idealurile stăpânitorilor; poporul de jos însă, și-a păstrat felul său de a fi aproape neschimbat, și ca fire și ca limbă, și ca datini și ca obiceuri;

iar politica rusească, de a țineă în întuneric și în neștiință poporul basarabean, pentru că să și piarză astfel conștiința sa națională și să fie mai lesne rusificat, a făcut, tocmai din potrivă, ca el să fie păstrat aproape neatins de înrăurirea rusească.

Desnaționalizarea elemen-
tului românesc și rusificarea
lui s'a căutat să se facă, în
timpul anexării de mai bine de un veac a
Basarabiei, pe mai multe căi, dar mai ales prin
administrație, prin școală, prin biserică, prin
armată și prin colonizări.

Mijloacele de rusifi-
care.

In administrație, elementele moldovenești au fost înlocuite, în mod regulat, prin funcționari ruși aduși din toate părțile imperiului moscovit. Și, cu cât cineva era dovedit mai șovin, cu atâta și meritele sale erau mai prețuite în ochii guvernului central, iar Români erau dislocați din țara lor de naștere și risipiti în toate părțile.

Școală românească, sprijinită din bugetul statului, aproape n'a existat în Basarabia. Lipsa unei legi asupra obligativității învățământului primar a făcut ca tinerii basarabeni

să nu învețe carte. Cei cari însă, cu toate acestea, mergeau la învățătură, erau siliți, sau să cerceteze scoalele rusești, sau să fie învățați, în afară de școală, în mod particular, de învățatori liberi.

Situația elevilor români în scoalele de stat rusești eră foarte grea. Dăscălimea la aceste școale, eră recrutată dintre cei mai soviniști ruși sau dintre cei mai mari rusofili. Învățământul limbei române eră cu totul oprit, iar în biblioteci nu se găsiă nici o carte românească. Elevii moldoveni erau numiți moldovan-baran (baran-berbec) sau moldovan cap de bou. Acestor elevi li se spunea că limba română este o limbă pentru țărani, pe când limba rusească este limba oamenilor culți, a oamenilor învățați. Despre Români nu se vorbiă nimic în cărțile de școală, iar dacă elevii mai înaintați în vîrstă întrebau, din întâmplare, pe profesorii lor despre obârșia neamului românesc, li se răspundea că el este de obârchie de țigani, ca toți Românii de peste Prut. Alții profesori le spuneau că Românii sunt urmașii unor hoți și tâlhari romani, surghiu-

niți acă, la marginea împărăției romane, pentru furturile și tâlhăriile lor¹⁾.

Clerul basarabean, era într-o stare bună. Preoții erau socotiți ca cei cari pot slui mai bine acțiunea de rusificare. Sub conducerea lor se găsiau școalele parochiale, foarte multe în Basarabia. Rusificarea însă prin cler n'a dat roadele dorite, căci nici școlărimea nici poporul n'a putut fi desnaționalizat. O dovadă despre aceasta găsim în faptul că în anul 1842, în întreaga circumscriptie a Bălților nu se găsiau de cât doi preoți cari să știe rusește²⁾.

Acțiunea de rusificare prin Biserică a fost

¹⁾ I. G. Pelivan, *La Bessarabie sous le régime russe*, pag. 22.

²⁾ *Lucrările Comisiunii Archivelor* II. pag. 175, la Pelivan, *op. cit.* Caracteristic pentru neputința rusificării Moldovenilor este și următorul fapt povestit de d-l Pelivan: Un preot Tânăr din județul Bălți, Gavril V. ucranian, de fel din provincia Charkov, puțin credincios, fiind poftit de un parochian din satul său românesc să facă o slujbă, și-a uitat acasă carte de rugăciuni. Fiind însă mare admirator al poetului ucranian Chevchenko avea totdeauna în buzunar un volum de versuri ale acestui poet. Deși știu pe de rost toate rugăciunile, nu știu însă evanghelia respectivă. Atunci, scoțând din buzunar volumul lui Chevchenko, a citit cu voce prefăcută, în local evangheliei, elegia *dumi moi, dumî*. Tânării neînțelegând rusește și crezând că ele cetește evanghelia, l-au ascultat în genunchi.

mai întinsă de la venirea în fruntea episcopiei din Chișinău a lui Pavel Lebedev (1871-1882), trimis anume de guvernul din Petersburg, fiind cunoscut ca om energetic și mare patriot rus. Acesta a închis 336 biserici moldovenești și a gonit dela biserici, în Noua Basarabie, pe toți preoții cari, în curs de doi ani, n'au putut să învețe limba rusească, dispunând, în acelaș timp, să se distrugă toate cărțile bisericești scrise în românește.

De asemenea, diaconii și cântăreții de pe la biserici, cari până la episcopul Pavel se recrutowau printre moldoveni și erau examinați în științele religioase în limba românească, de acum înainte trebuiau să treacă examenul în limba rusă. Acelaș episcop a silit pe toți clericii să-și dea copiii, de mici, pe la școalele mănăstirești, ca să învețe rusește și a înființat, în acelaș timp, școli pregătitoare pentru limba rusă și interne spre a scăpă pe copii de gazde moldovene: «Desprețuiți, — spunea el Bulgarilor din Bolgrad, — exemplul de nerecunoștință al acelora cari plătesc cu ură adâncă poporului rusesc binefacerile săvârșite pentru neatârnarea și libertatea dăruită lor, pentru sângele vărsat de poporul rusesc, pentru ișbă-

virea lor de jugul greu, pentru independența lor¹⁾.

Dar, cu toate măsurile de silnicie luate împotriva preoților moldoveni și cu toate sforțările mădularelor cărmuitoare bisericești de a rusifică prin cler poporul românesc, constatarea aceluiaș episcop Pavel, «că preotul N., de 37 ani — și de sigur ca el vor fi fost și ceilalți — este absolvent al seminarului, dar să a sălbătăcit într'atâta în parochia lui moldovenească că acum vorbește prost rusește»²⁾), este o dovadă că străduințele episcopului n'au dat roadele la cari el se aşteptă.

Nici *prin armată* rezultatele rusificării n'au fost prea simțitoare. Eră natural ca soldații moldoveni, fiind trimiși în centre în cari nu puteau auzi graiul românesc, să-și fi însușit, vrând nevrând, limba rusească; dar, întorși odată pe la vatrele lor, unde femeile și copiii nu știau nici o vorbă rusească, uitau repede limba învățată în cazarmă.

Dacă populaționea Basarabiei care, la anexarea țării de către Ruși, eră în întregime românească a ajuns să aibă

¹⁾ Dr. P. Cazacu, *op. cit.* pag. 133.

²⁾ Dr. P. Cazacu, *op. cit.* pag. 134.

astăzi 25% străini: ovrei, ucraineni, ruși, etc., aceasta se datorește în cea mai mare parte *sistemului de colonizare*, întrebuințat de guvernele dela Petrograd. Din diferite motive și pe diferite căi, s'au introdus elemente străine în Basarabia: unii au venit ca refugiați de persecuțiunile religioase, — Basarabia trecând ca o țară cu largi libertăți și în care nu se cunoșteau persecuțiile religioase, — alții s'au pripăsit pe aci în urma diferitelor răsboaie, iar alții, și aceștia erau cei mai mulți, s'au introdus prin satele și orașele moldovenești, fugind de recrutări — la început populația basarabeană era scutită de recrutări — sau de proprietarii lor. Nu puțini au fost și aceia cari s'au strecurat în această provincie ca vagabonzi. Numărul acestora va fi fost destul de mare, dacă guvernatorul Teodorov, el singur, a fost nevoit să expulzeze între 1834—1854 cam 48.000 de vagabonzi¹⁾.

S'au adus, de asemenei, de peste Nistru locuitori agricoli, industriași, meseriași, funcționari, militari, preoți, etc.

Tot astfel, pe lângă Ovrei și aflați în Basarabia, la anexarea ei, și cari nu vorbiau decât

¹⁾ I. G. Pelivan, *op. cit.* pag. 50.

jargonul sau limba moldovenească, s'au strecurat, cu timpul, cete întregi de ovrei din Polonia și din restul Rusiei cari, neștiind graiul românesc, au înmulțit numărul străinilor din această țară.

In deosebi, cele două extremități ale Basarabiei au avut să sufere mai mult de pe urma colonizărilor. In județul Hotin colonizarea, prin locuitori agricoli, cari să cultive numeroasele moșii ale boerilor români, trecuți peste Prut, și ale mănăstirilor, a fost aşă de puternică și atât de timpurie, că sate întregi au fost rutenizate. Femeile din anumite sate spun astăzi că sunt rutence, nemai grăind graiul moldovenesc, dar originea li se vede ușor din faptul că uneltele cu cari se slujesc, de pildă cele de țesut, păstrează numirile lor românesti: stative, tălpigi, sul, scripți, catrință, etc., și aceste femei nu cunosc numirile rusesti sau ucrainene¹).

In județele dela miazăzi, în afara de Moldovenii cari au ocupat locurile părăsite, după retragerea Turcilor, au mai venit și o mulțime de Bulgari, de Albanezi și de Cazaci cari au format aci o milicie de graniță, un fel de

¹) Dr. P. Cazacu, *op. cit.* pag. 73.

corp de grăniceri. În partea din răsărit a Bugeacului au fost aduși în 1814—1815 colonii întregi de *nemți* din împrejurimile Varșoviei, iar în 1822 coloniști din Würtemberg și din Bavaria. Tuturor acestora li s'a dat câte o moșioară de 60 desearătine de pământ, scutire de orice imposit, timp de 10 ani, libertate religioasă și bani cu împrumut pentru instalare, iar Români au fost săliți să le aducă, gratuit, lemne de construcție din ținutul Orheiului; în 1823 a fost adusă la Șaba o colonie de *Elvețieni*. În Bugeacul dela gurile Dunării au fost aduși la 1818, și apoi la 1827, un număr mare de coloniști *Bulgari*, între cari și mulți *Găgăuți*.

În 1861 s'a adus în Rusia legea de împroprietărire a țăranilor, lege care s'a pus în aplicare și în Basarabia în anul 1868. Împroprietărea s'a făcut prin Banca Tăărănească, un fel de Casă Rurală. Oricine își arată dorința să fie împroprietărit, oricine dedeă o cerere de împroprietărire, eră trecut numai decât pe o listă; însă, în vreme ce pământul basarabean, și în special regiunea dela Prut, eră dată tuturor Ucrainenilor, ca proprietate, Moldovenilor li se înlesnă *emigrarea*. Propaganda

criminală, favorizată de guvernul rusesc, făcută printre țărani români, de a se strămută în regiunile nepopulate ale Siberiei, ale Caucazului, ale Amurului, ale Turchestanului, etc., făgăduindu-li-se fiecăruia câte 50 – 100 desearătine de pământ, transport gratuit și unelte pe cheltuiala statului, a hotărît pe mulți oameni simpli și naivi să se ducă în «țara făgăduinții». Vândându-și, în grabă și pe nimic, tot avutul lor de acasă, acești nenorociți de țărani români, au fost îngrămădiți în vagoane de animale și, după luni de zile de călătorie, cei mai mulți, bolnavi și prăpădiți, au ajuns, cățări n'au pierit pe drum, în mizeria din Caucaz¹⁾.

Astfel mii de țărani români au fost puși pe drumuri în Ucraina, în Caucaz, în Siberia și până pe coastele Oceanului Pacific. — O misiune militară română trimisă, în timpul marelui răsboiu, la Vladivostoc, a găsit, spre marea ei uimire, vr'o 30,000 agricultori români prin regiunile din apropiere și cari cereau să fie repatriați.

Cu toată această rusificare sistematică, portată de guvernele dela Petrograd, populațiunea moldovenească și-a păstrat caracterul ei ne-

¹⁾ I. G. Pelivan, *op. cit.* pag. 51.

tins, aşa precum a fost lăsată în momentul anexării din 1812; nu numai atât, dar chiar Ruşii, în mijlocul Românilor, se românizau în a doua generaţie. De unde proverbul: *tata rus, mamă rus, da Ivan e Moldovan.* De aceea, ţinând seamă de caracterul specific al poporului român din Basarabia, caracter osebit de cel al poporului rus, n'au lipsit scriitori şi bărbaţi de stat ruşi cari, în mai multe rânduri, să sfătuiască guvernele dela Petrograd, ca, făcând aplicarea strictă a principiului naţionalităţilor, să retrocedeze României Basarabia şi să pună astfel capăt neînțelegerilor dintre statul român afiliat, tocmai din cauza răpirii acestei provincii, la Puterile Centrale şi dintre statul rusesc.

* * *

Basarabia după prăbuşirea ţarismului.

Odată cu căderea Imperiului moscovit şi a prăbuşirii ţarismului, puterea autorităţii ruseşti din Basarabia se clatină şi, de sub pojghiţa subtire a elementului străin suprapus, ieşea la iveală cu o vigoare de nebănuit, elementul românesc autohton care caută să-şi impună voinţa. Acest element n'a aşteptat

decât clipa prietică, pentru ca întreaga suflare românească să se miște, precum de altfel s'a mișcat și în 1905—1906, cu ocaziunea primei revoluțiuni ruse, — atunci ce e drept fără rezultat — și să-și facă dreptate, câștigându-și libertatea călcată în picioare de forța brutală din 1812 și din 1878.

O telegramă oficială dela Petrograd, primită la 5 Martie 1917 și adresată tuturor autorităților, spunea că *Basarabia nu mai este sub imperiu și că de acum înainte toți se pot bucură de libertate*. Ea a fost întâiul semnal că și Moldovenii au scăpat de jugul moscovit. O manifestație la 10 Martie, pe străzile Chișinăului vestiă și marelui public evenimentul la care nimeni nu se așteptase.

Un *congres bisericesc*, format din preoți, mireni și dascăli, este convocat pe ziua de 19—22 Aprilie. În el oratorii se declară pentru nou regim revoluționar, pentru republica democratică și pentru auto-determinarea popoarelor, însă înăuntrul Rusiei. Se fac și alte congrese. *Congresul învățătorilor* din Chișinău și din alte părți ale țării se declară, la îndemnul cătorva refugiați Ardeleni și Bucovineni, pentru școala națională.

Paralel cu aceste congrese, se ținu la începutul lui Aprilie, congresul național ucrainian, la Chiev, în care se proclamă republica ucrainiană autonomă, federată cu republicele rusești. Din pricina însă, a deosebirilor de vederi dintre Ucraineni și Ruși, republica moldovenească, departe de republica rusească, se găsiă într'o situațiune favorabilă. Incorporarea republiei moldovenești la republica Ucrainei nu s'a făcut, după cum ar fi dorit Rușii și prietenii Rușilor.

Intre 8 și 14 Septembrie, a avut loc la Chiev *Congresul tuturor popoarelor din Rusia*. Cele mai de seamă hotărîri ale sale au fost : 1. Rusia să fie republieă federalivă și democratică; 2. Fiecare naționalitate din Rusia să aibă dreptul de autonomie națională personală și 3. Fiecare popor să-și facă Constituantă națională pe temeiul votului universal, egal, direct, secret, proporțional, cu participarea egală a femeilor.

Republica Moldovenească.

Din pricina neorânduirilor și turburărilor de pe front și din pricina haosului politic din Rusia, până să se facă alegeri pentru Constituanta rusească, s'a convocat, la 20

Octombrie 1917, *Întâiul Congres al tuturor Moldovenilor din Rusia*, în care Congres s-au votat, cu unanimitate, temeiurile vieții viitoare a țării. Hotărîrile mai de seamă ale congresului au fost următoarele:

1. Singura formă de ocârmuire în Rusia să fie *republica federativă democratică*.
2. Având în vedere cultura națională a neamului moldovenesc, și trecutul său istoric plecând dela principiul proclamat de revoluție că fiecare popor are drept de a dispune de soarta sa, pentru a realiză o unire mai strânsă a poporului moldovenesc, și pentru a chezăsuī drepturile lui la o desvoltare și autonomia culturală, economică și națională, întâiul congres al Moldovenilor din toată Rusia în unanimitate a hotărît: Basarabia se bucură de *autonomie teritorială și politică*.
3. Se constituie, fără amânare, o armată națională moldovenească de toate armele, precum și unități mișcătoare moldovenești (cohorte).
4. Se constituie, de îndată, un *Sfat al Țării*, pentru a administra toate treburile Basarabiei autonome.

5. Să se împartă pământ tăranilor și să se opreasca colonizările cu străini.
6. Să se naționalizeze învățământul și să se organizeze activitatea extrașcolară.
7. Să se întrețină legături cu Români de peste Nistru¹⁾.
8. Să se facă un Fond național.

După formarea -- pe când trupele române încă nu intraseră în Basarabia — a *Sfatului Țării*, alcătuit din toate organizațiile și grupările politice și recunoscut de întreagă Basarabie, aleșii săi au fost convocați la Chișinău, în ziua de 21 Noemvrie, când s'a făcut și deschiderea, în chip sărbătoresc, a ședințelor sale. Reprezentanții bisericii, ai justiției, ai sovietelor, ai armatei, ai naționalităților și ai partidelor politice au salutat cu căldură acest așezământ al statului. Numeroase telegramme de felicitare și de recunoaștere au sosit deopotrivă din toate părțile țării.

¹⁾ Congresul a hotărât să susțină legături cu organizațiile moldovenesti de peste Nistru și a le da acestora zece locuri în *Sfatul Țării*; de a cere Radei ucrainene și guvernului provizoriu să recunoască Moldovenilor de peste Nistru, din Caucaz, Siberia și alte părți aceleasi drepturi pe care Moldovenii le recunosc altor naționalități cari trăiesc în Basarabia autonomă.

Recunoașterea *Sfatului Țării* s'a făcut și de unele autorități din afară. Astfel la 23 Noemvrie, Secretariatul general ucrainian — recunoscut de Rusia în tratațivele formale cu aliații — invită pe reprezentanții republicei moldovenești la o consfătuire la Chiev, cu alte republici, pentru formarea unui guvern federaliv. — La 28 Noemvrie Sfatul Țării e salutat de reprezentanții armatei polone. — La 29 Noemvrie, în ședința Sfatului Țării, se cetește o telegramă prin care se vestește numirea unui reprezentant al comisarilor poporului din Petrograd pe lângă Republica Moldovenească. — La 2 Decembrie se cetește în Sfatul Țării salutul primăriei din Chiev¹⁾.

In ziua de 2 Decembrie, Sfatul Țării proclamă oficial *Republica democratică moldovenească în federația statelor rusești*. Această republică este recunoscută, în afara de toate organizațiunile din Basarabia, și de Republica din Ucraina. Ca o dovadă despre aceasta, poate servi între altele, și faptul că în timpul păcii

¹⁾ P. Cazacu *op. cit.* pag. 250. Sfatul Țării a fost salutat chiar de reprezentantul Sovietelor, d. Caciban. *Déclarations faites par la délégation roumaine à la conférence russo-roumaine de Vienne*, pag. 12.

dela Brest-Litovsk, delegații ucraineni negociază fără să facă vr'o amintire despre Basarabia. Ei dovediau prin aceasta, în mod tăcut, că nu aveau nici o autoritate sau vre-o împoternicire să vorbească în numele Basarabiei.

— De asemenea, guvernul din Ucraina declară delegatului militar român dela Chiev că nu se opune ca Basarabia să se unească cu România, dacă dorește aceasta¹⁾.

Dezordinele de tot felul pricinuite de trupele rusești de pe frontul român, tâlhăriile săvârșite ziua în amiaza mare asupra conacurilor și asupra oamenilor pacinici, distrugerea depozitelor și a munițiilor, într'un cuvânt, anarchia care se întinsese preste tot locul în urma debandadei armatei rusești, a făcut guvernul republicei moldovenesci, abia la cinci zile numai după constituirea sa, să se prezinte înaintea Sfatului Tării și să-i ceară, pe lângă incredere, și forțe militare și mijloace spre a stârpi anarhia cere să'a întins peste tot locul și deci și în Capitală.

Pe de altă parte, Bolșevicii, după răsturnarea guvernului Kerenski, punând mâna pe

¹⁾ *La Bessarabie, continuité de l'élément roumanisé en Bessarabie*, pag. 7.

frânele guvernului, și-au întins lucrarea lor și asupra Basarabiei. Armata națională, ca și cohortele moldovenești, prin înrîurirea bolșevică, s'au destrămat și tot felul de comitete, cari nu voiau să știe de guvern, foiau prin toate orașele basarabene.

Singurul mijloc de a scăpă din această nenorocită stare, era să vină trupele române cari, neputând fi înrâurite de germenele descompunerei, își păstraseră neatinsă unitatea și coheziunea. Numai aceste trupe puteau să restabilească ordinea în țară. De aceea, Šcerbacev, comandantul armatei rusești de pe frontul românesc, s'a văzut silit ca, alături de guvernul republicii moldovenești, să roage, printr'o invitație scrisă a Cartierului general rus, guvernul român dela Iași ca să trimeată trupe în Basarabia. Acestea trec, la 18 Ianuarie 1918, Prutul și isbutesc, în scurtă vreme, să aducă ordine și regulă acolo unde mai înainte și stăpâniță dezordinea și anarchia.

Odată ce trupele române
s'au găsit în Basarabia, apă-
rîndu-i fruntariile, contactul
între guvernul și conducătorii români de la

Republica moldove-
nească Independentă.

Iași și guvernul și conducătorii republiei moldovenenești de la Chișinău devine din ce în ce mai des și convingerea că provincia românească de peste Prut, nu putea să mai rămână atârnătoare de Rusia, își face din ce în ce mai mult loc în sufletele patrioților români din Basarabia. Iar, în urma declarării independenței republicei ucrainene, provincia dintre Prut și Nistru, rămânând cu totul despărțită de restul Rusiei, se proclamă, la 24 Ianuarie 1918, ca *Republieă moldovenească independentă*. Iată proclamația ce s'a făcut cu acest prilej :

« Moldoveni și popoare înfrățite ale republikei moldovenenești !

« Marea revoluție rusească ne-a scos din întunericul de robie, în care am trăit atâtă amar de vreme, pe calea slobozenei, dreptății și frăției. Prin jertfete și osteneala voastră a tuturor, țara noastră, înfăptuindu-și drepturile dobândite de revoluție, de a-și hotărî singură soarta, s'a declarat republieă democratică slobodă.

« Infrății prin săngele vărsat sub steagurile revoluției, noi ne-am arătat dorința neclintită să trăim în unire cu toate republicele,

care s'au înființat pe pământul foastei împăratii rusești, alcătuind toți la un loc Marea Republică, democratică, federativă, rusească.

«Dar vremurile sunt schimbătoare și împrejurările politice de azi împiedică cu desăvârsire înfăptuirea acestei uniri. Republica democratică a Ucrainei, vecina noastră de peste Nistru, s'a proclamat neatârnată și noi astfel ne-am trezit despărțiti de Rusia și respublicele alcătuite în vechile ei hotare.

«În astfel de împrejurări și noi suntem siliți să ne proclamăm în unire cu voința norodului : Respublică, democratică, moldovenească slobodă, de sine stătătoare, și neatârnată, având ea singură dreptul de a-și hotărî soarta în viitor.

«Proclamarea neatârnării este o cerință politică a vremii, căci respublica moldovenească nu mai poate aștepta de la nimeni orînduirea vieței sale și popoarele respublicii trebuie să înțeleagă că viitorul lor atârnă numai de dânsеле și, că acest viitor poate să fie înfăptuit numai prin așezământul înalt de ocârmuire — Sfatul Țării — și prin stăpânirea pusă de el — Sfatul Miniștrilor.

«Respublica moldovenească neatârnată își

pune ca scop pacea și înțelegerea prietenească în viața politică și economică, cu toate țările îndepărtate și vecine, socotind răsboiul ca cel mai vrășmaș dușman al noroadelor și țărilor. Deci, în politica sa din afară, respublica moldovenească neatârnătă va urmări încheerea cât mai de grabă a păcii obștești democratice, în înțelegere cu toți întovărășitii.

«In politica sa lăuntrică respublica moldovenească neatârnătă, chezașluind drepturi depline tuturor națiilor, va urmări mai departe cu întârirea slobozeniilor câștigate prin revoluție și vestite prin declarația Sfatului Țării de la 2 Decembrie 1917.

«In deosebi, Sfatul Țării și Sfatul Ministerilor respublicii moldovenești se va săili să cheme cât mai de grabă Adunarea populară, pe temeiul glăsuirii obștești care va și hotărî desăvârșit rânduiala lăuntrică în țară și legăturile și de unire cu alte țări, dacă aceasta o va cere binele popoarelor republicei noastre.

«In al doilea rând, Sfatul Țării și Sfatul Ministerilor respublicii moldovenești neatârnate au de grija să hotărască în cel mai scurt timp treaba pământului. Acesta va

trece în mâna plugarilor fără plată, pe temeiul împărțirii drepte, după cum s'a spus în declarația de la 2 Decembrie.

«Afară de astea, Sfatul Țării și Stăpânirea respubliei moldovenești au în vedere să luceze, în cel mai scurt timp, un șir întreg de zăcoane și măsuri, care să îndestuleze nevoile de azi ale țării, în scopul de a o scoate din bezna întunericului, sărăciei și foamei.

«Moldoveni și noroade înfrățite ale respubliei moldovenești !

«Suntem la cotitura cea mai însemnată a istoriei noastre. Dela conștiința și înțelepciunea voastră atârnă viitorul țării.

«Prin venirea oștilor frătești române pe pământul respubliei noastre, s'a întocmit o stare prielnică pentru munca harnică și orânduită pe toate ogoarele vieții. Oștile românești au venit să apere drumurile de fier și magaziile de pâine pentru front; dar ființa lor pe pământul nostru ajută la asezarea rânduelui în țară și, de azi înainte, roada muncii fiecărui cetățean al respubliei este chezăsluită împotriva răufăcătorilor.

«Alt scop oștile românești pe pământul respubliei noastre nu au. Toate svonurile, cum că

Români au venit să ne cuprindă țara și să ne stăpânească, nu se potrivesc cu adevărul și se împrăstie de dușmanii respublikei noastre. Că oștile româneni nu ne primejdiesc neatârnarea, slobozenia și drepturile câștigate prin revoluție — chezăsie ne sunt Franța, Anglia, și America, cu mărturiile lor, precum și declarațiile împăterniciților României.

«Moldoveni și noroade înfrățite ale respublikei moldovene!

«Fiind încredințați că zidirea vieții noastre nu va fi atinsă de nimeni și că nimic nu primejdiese neatârnarea și slobozeniile, dobândite prin revoluție, noi vă chemăm pe toți spre unire, spre muncă pacinică și liniște, pentru binele și folosul tuturor noroadelor respublikei democratice moldovenești, de acum și pururea neatârnate.

Primită de Sfatul Țării, la 24 Ianuarie 1918.

**Unirea Basarabiei
cu țara-mumă.**

Această republică moldovenescă independentă nu poate să aibă o viață trainică.

Ei îi lipsiau toate însușirile cari asigură viața unui stat. N'aveă armată — fruntăriile sale, după alungarea bolșevicilor erau apărate de oș-

tirea românească — n'avea un corp diplomatic pentru legăturile internaționale și n'avea mai presus de toate, experiența unor bărbați de stat încercați. De aceea, era lucru firesc ca manifestările ce se produseseră pentru unirea cu România să se accentueze din ce în ce mai mult. Guvernul de la Iași însă, cu toate că «*primise de la puterile centrale asigurări în privința Basarabiei*», cu toate că a avut asentimentul Germaniei, Austro-Ungariei, Bulgariei, și Turciei, puteri cu cari fusese silit de împrejurări și mai ales de trădarea rusească să încheie pace, n'a primit totuș propunerea de unire, de cât numai după ce Sfatul Țării și Guvernul Republicii a cerut formal această unire. În ședința memorabilă de la 27 Martie 1918 Sfatul Țării a adus următoarea hotărîre:

«*Republica democratică moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum mai bine de o sută șase ani din trupul vechei Moldove — în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor — de azi înainte și pentru totdeauna, — se unește cu mama sa, România».*

Această rezoluțiu se votează cu 86 voturi pentru, 3 contra și 36 abțineri.

Se înțelege dela sine că dacă Sfatul Țării ar fi votat unirea cu Ucraina, unirea s'ar fi făcut cu această țară.

Primul ministru român care nu așistase la ședință, fiind pus în cunoștință de rezultatul votului a declarat: «In numele poporului românesc și a regelui României, cu adâncă emoțiune și cu falnică mândrie iau act de hotărîrea quasi-unanimă a Sfatului Țării și la rândul meu declar, că de azi înainte Basarabia este pentru vecie unită cu România. In aceste clipe mari să ne încinăm cu smerenie în fața geniului rassei noastre, care după o despărțire de un veac și mai bine, găsește singur calea firească, să-l ducă la mântuire, calea firească arătată de istorie. — Să ne unim cu toții inimile și să strigăm împreună și cu cei ce s'au abținut: trăiască România una și nedespărțită!».

Unirea Basarabiei cu patria-mumă se făcuse sub oarecare condițiuni, între cari cea mai de seamă era reforma agrară.

Evenimentele internaționale, în timpul acesta, se desfășoară cu o repeziciune uimitoare.

Puterile centrale se prăbușesc și aliații câștigă biruința.

După înfrângerea Nemților și după unirea Ardealului și a Bucovinei, este convocat, la 27 Noemvrie, Sfatul Țării ca să voteze distribuirea de pământ țăranilor. Odată cu votarea acestei reforme, Sfatul Țării a votat și următoarea rezoluție:

«In urma unirii cu România a Bucovinei, Transilvaniei, Banatului și părților ungurene, locuite de Români, în hotarele dela Nistru până la Tisa, Sfatul Țării declară că renunță la condițiunile unirii, stabilite în actul dela 27 Martie 1918, fiind convins că în România tuturor Românilor regimul curat democratic va fi asigurat. Sfatul Țării, până la adunarea constituantă a tuturor Românilor, care se va alege pe baza votului universal, după ce a rezolvit chestia agrară, după nevoile și cererile populației, anulează celelalte condițiuni din actul de unire dela 27 Martie 1907 și declară unirea Basarabiei fără condițiuni în România Mare».

In urma acestei hotărîri, Sfatul Țării se disolvă, iar guvernul directorilor demisionează, încredințând puterea lor Parlamentului și Guvernului român din București.

**Tratatul dela Paris în
privința unirei Basarabiei.**

Actul unirii a fost con-
sfințit în urmă de Tratatul
dela Paris.

Iată textul acestui tratat pentru unirea Basarabiei cu România. El a fost încheiat la Paris la 28 Octombrie 1920.

Imperiul Britanic, Franța, Italia, Japonia, principalele Puteri aliate și România:

Considerând că, în interesul păcii generale în Europa, trebuie asigurată încă de pe acum în Basarabia o suveranitate care să corespunză la aspirațiile populațiunii și să garanteze minorităților de rassă, religiune sau limbă, protecțiunea ce le este datorită;

Considerând că, din punctele de vedere geografic, etnografic, istoric și economic, unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată;

Considerând că populațiunea Basarabiei a manifestat dorința de a vedeă Basarabia unită cu România;

Considerând, în sfârșit, că România din propria ei voință dorește să dea garanții sigure de libertate și dreptate, fără deosebire de rassă, de religiune sau de limbă, conform cu Tratatul semnat la Paris, la 9 Decembrie 1919, locui-

torilor atât ai vechiului Regat al României,
cât și ai teritoriilor de curând transferate,

Au hotărît să încheie Tratatul de față și
au desemnat pe plenipotențiarii lor,

Cari s-au înțeles asupra stipulațiunilor urmă-
toare:

Art. 1. — Inaltele părți contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului dela gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia și acest vechiu hotar.

Art. 2. — O comisiune compusă din trei membri, dintre care unul va fi numit de Principalele puteri aliate, unul de România și unul de Consiliul Societății Națiunilor pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere dela punerea în vigoare a Tratatului de față, spre a fixă pe teren noua linie de fruntarie a României.

Art. 3. — România se obligă a respectă și a face să fie riguros respectate pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, stipulațiunile Tratatului, semnat la Paris la 9 Decembrie 1919 de către Principalele Puteri aliate

și asociate cu România și anume: a asigură locuitorilor, fără deosebire de rassă, de limbă sau de religiune, aceleași garanții de libertate și dreptate ca și celorlalți locuitori din toate ținuturile, ce fac parte din Regatul României.

Art. 4.— Naționalitatea română va fi dobândită în deplin drept, cu excluderea oricareia alteia, de către supușii fostului imperiu al Rusiei, stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1.

Art. 5.— În termen de doi ani, cu începere dela punerea în vigoare a Tratatului de față, supușii fostului imperiu al Rusiei, în vîrstă de mai mult de 18 ani și stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, vor putea opta pentru orice altă naționalitate ar putea dobândî.

Opțiunea soțului va atrage după sine pe aceea a soției și opțiunea părinților va atrage după sine pe aceea a copiilor lor în vîrstă de mai puțin de 18 ani.

Persoanele cari vor fi exercitat dreptul de opțiune, prevăzut mai sus, vor trebui, în cele 12 luni următoare, să-și transporte domiciliul în Statul, în favoarea căruia vor fi optat. Ele vor putea să-și păstreze bunurile im-

biliare pe cari le-ar posedà pe teritoriul român. Ele vor putea să ia cu dânsene bunurile lor mobile de orice natură, asupra cărora nu se va impune nici o taxă de ieșire.

Art. 6. — România recunoaște ca supuși români, cu deplin drept și fără nici o formalitate, pe supușii fostului imperiu al Rusiei, născuți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, din părinți domiciliați acolo, chiar dacă la data punerii în vigoare a tratatului de față ei își nu și-ar avea domiciliul pe zisul teritoriu. Totuș, în termenul celor doi ani, cari vor urmă punerii în vigoare a tratatului de față, aceste persoane vor putea declară în fața autorităților române competente, din țara în care își au reședința, că renunță la naționalitatea română și ele vor încetă atunci de a fi socotite ca supuși români. În această privință, declarațiunea soțului va fi socotită valabilă pentru soție și acea a părinților va fi socotită valabilă pentru copiii în vîrstă de mai puțin de 18 ani.

Art. 7. — Înaltele părți contractante recunosc că gura Dunării, numită gura Kiliei, trebuie să treacă sub jurisdicțiunea Comisiunei Europene a Dunării.

In aşteptarea încheerii unei convenţiuni generale cu privire la regimul internaţional al căilor de comunicaţie pe apă, România se obligă de a aplică, în ceeace priveşte portiunile din sistemul fluvial al Nistrului, care pot fi cuprinse pe teritoriul ei sau care alcătuesc frântariile acestui teritoriu, regimul prevăzut în paragraful I al art. 332 și în articolele 333—338 din tratatul de pace cu Germania încheiat la 28 Iunie 1919.

Art. 8.—România își va asumă responsabilitatea pentru partea proporţională ce revine Basarabiei din datoria publică a Rusiei, precum și din celealte angajamente printr-o convenţiune particulară între Principalele Puteri aliate și asociate de o parte și România de altă parte.

Această convenţiune va fi pregătită de către o comisiune arătată de zisele Puteri. În cazul în care comisiunea nu ar ajunge la un acord în termen de doi ani, chestiunile în litigiu vor fi supuse fără întârziere la arbitrajul Consiliului Societății Națiunilor.

Art. 9. — *Inaltele părți contractante vor invita Rusia să adere la Tratatul de față, de îndată ce va exista un guvern rus recu-*

noscut de ele. Ele își rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societății Națiunilor toate chestiunile, cari ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui Tratat, fiind bine stabilit că frunzările definite de acest Tratat precum și suveranitatea României asupra teritoriilor, pe care le cuprinde, nu vor putea fi puse în discușiune.

Se va proceda la fel în ce privește toate dificultățile ce ar putea naște ulterior din aplicarea sa (a Tratatului).

Tratatul de față va fi ratificat de puterile semnatare. El nu va intră în vigoare decât după depunerea acestor ratificări și cu începere dela intrarea în vigoare a Tratatului, semnat de Principalele Puteri aliate și asociate și România la 9 Decembrie 1919.

Depunerea ratificărilor va avea loc la Paris.

Făcut la Paris, în 28 Octombrie, una mie nouă sute douăzeci, într'un singur exemplar care va rămâne depus în arhivele guvernului Republicei Franceze și de pe care vor fi remise copii autentice fiecărei din Putele semnatare ale Tratatului.

Drept care Plenipotențiarii de mai jos, ale

căror depline puteri au fost recunoscute în bună și cuyaenită formă, au semnat tratatul de față».

L. S. Derby, L. S. Andrew Fischer, L. S. L. S. G. Leygues, L. S. Jules Cambon, L. S. Bonin, L. S. K. Ishii, L. S. Take Ionescu, L. S. D. I. Ghica.

Acest Tratat a fost ratificat până acum, în afară de România, de Anglia și Franța.¹⁾

¹⁾) Cu prilejul ratificării Tratatului, primul ministru al Franței, a rostit următoarele cuvinte:

«Cele trei articole prime ale tratatului din Paris, a spus d-l Poincaré, recunosc suveranitatea României asupra Basarabiei, sub rezerva de a fi recunoscute locuitorilor acestei țări aceleași libertăți ca și locuitorilor din celealte părți ale Regatului.

«In remarcabilul său raport, d-l Farges v'a expus că populația Basarabiei este moldovenească prin aspect, rassă, limbă și prin toate interesele economice. Dar el ar fi putut să adauge acestor considerații și alte argumente de ordin istoric.

«Moldova, ocupată de Turci, ca și toate teritoriile dunărene, a fost cotropită în secolul al 18-lea de Ruși, în special în 1774, și abia în 1792, prin tratatul de Iași, țara complect ruinată prin rechizițiile rusești, a fost restituită Turciei.

«Este curios de a vedea azi pe Bolșevici revendicând moștenirea imperialistă a Caterinei II. (Exclamații și protestări în extrema stângă. Vii aplauze pe celelalte bănci).

D-l Marcel Cachin: «Sunt peste o sută de ani de atunci»

Deși unirea Basarabiei cu țara-mamă s'a făcut, păstrându-se toate formele legale și s'a făcut pe temeiul dreptului istoric, geografic, etnografic și economic și deși această unire a fost recunoscută și ratificată de Refuzul Sovietelor de a recunoaște unirea Basarabiei.

D-1 Poincaré: «Eu credeam, d-le, că dreptatea nu se prescrie. După o nouă ocupație rusească, tratatul din București, în 1812, a consacrat această ocupațiune și d-1 Rambaud, într'un articol scris în 1897, în momentul alianței ruse, a descris, care a fost, sub acest regim, disperarea populațiunilor moldovene, simulse astfel datinelor lor. Rusia, de altfel, a înțeles perfect această situație și a făcut din această țară o provincie deosebită.

«N'am nevoie să amintesc că în 1856, tratatul din Paris a modificat odată mai mult statutul Basarabiei, dar în 1878, prin tratatele de San-Stefano și Berlin, cu tot ajutorul pe care Români îl daseră în mod spotan Rusiei, aceasta din urmă și-a însușit din nou Basarabia, oferind Dobrogea ca compensație.

«Pierderea Basarabiei a fost viu resimțită de Români, mai viu încă după înălțarea principatelor la Regat, când au luat o conștiință mai profundă de unitatea lor națională.

«Indată după defecțiunea rusă, locuitorii Basarabiei au proclamat unirea lor cu România, unire consacrată în 27 Martie 1918, la un congres, unde nu erau întruniți numai cum a spus d-1 Morucci, militari, dar și savanți, agricultori, cetăteni de orice ordin.

«Dacă autorii amendamentului, care vi s'a spus interpretează, cum este probabil, gândul sovietelor, ei sunt deci, o repet, moștenitorii imperialismului țarilor. (Râsete ironice pe diverse bănci. Protestări la extrema stângă). Guvernul britanic a ratificat unirea Basarabiei cu România în 1922,

Marile Puteri aliate și deși, în sfârșit, pentru această unire se dobândise învoirea Puterilor Centrale, dușmane României și, în 1918, consimțământul chiar al Sovietelor, totuș astăzi Guvernul bolșevic, urmând politica imperialistă a țarilor, ne tagăduște drepturile noastre

în momentul în care d-l Loyd George negocia cu sovietele: căci recunoașterea «de jure» de care era vorba atunci nu se aplică decât ținuturilor rusești cari au acceptat autoritatea sovietelor; Basarabia nu se află în cazul acesta.

«Nu s'a procedat oare astfel pentru Finlanda și pentru ținuturile baltice cari, nici ele, n'au recunoscut sovietele?

«Articolul 9 stipulează că Rusia va fi invitată să adere la tratat, îndată ce va exista un guvern rus recunoscător de puterile contractante.

«Cerând ratificarea acestui tratat, nu prejudecăm, cum n'a făcut nici Anglia, viitorul relațiilor noastre cu Rusia. În schimb viitorul relațiilor noastre cu România este interesant. Amicii noștri români ar fi foarte rău impresionați prin întârzieri prea lungi.

• Ei au angajat negocieri cu sovietele; faptul că tratatul de Paris nu este încă ratificat de Franța este de natură să-i jeneze în aceste negocieri.

«Am toată increderea că Franța va da României o dovedă de amicitie la care această țară va fi foarte sensibilă și pe care ea o așteaptă cu nerăbdare». (Aplauze la centru, la dreapta și pe diverse bânci din stânga).

Iar la protestul Comisarului Sovietelor Cicerin, primul ministrul al Franței, a răspuns următoarele:

«Ratificarea de către parlamentul francez a tratatului dela 28 Octombrie 1920 încheiat de către Anglia, Franța, Italia, și Japonia de o parte, și România de altă parte, recunoscând suveranitatea României asupra Basarabiei, a provocat

asupra provinciei românești dintre Prut și Nistru. Ei cer *plebiscitul* pentru Basarabia. Fără să țină seamă de contrazicerea în care se găsesc de a cere plebiscit pentru Basarabia, câtă vreme ei nu l-au cerut pentru Statele create din nou prin deslipirea lor dela Rusia

protestarea guvernului sovietic, care vede în deciziunea parlamentului francez o intervenție arbitrară de natură a compromis consolidarea păcei în această parte a Europei. Ministrul de externe francez amintește că puterile aliate au găsit de comun acord că tradiția istorică, situația etnografică și economică a Basarabiei, precum și voința clar exprimată a locuitorilor legitimează unirea populației românești a acestei provincii cu România.

«Parlamentul francez nu putea să aibă alte motive decât acelea care au fost luate în considerație de către parlamentul englez care a ratificat acest tratat, fără ca această măsură să fie considerată ca un obstacol pentru restabilirea bunelor raporturi între Anglia și Rusia.

«Guvernul francez se ridică, în special, în contra interpretării după care tratatul în chestie ar constituă o violare a drepturilor populației basarabene.

«Guvernele aliate au recunoscut suveranitatea României asupra Basarabiei numai după declarația votată de Sfatul Țării care are următorul conținut: Republica democrată a Basarabiei, limitată de Prut, Nistru, Marea Neagră și vechea frontieră austriacă, care a iost ruptă din corpul vechei Moldove, de peste 100 de ani de către Rusia, tare pe dreptul său istoric, precum și pe dreptul său de înrudire și bazându-se pe dreptul popoarelor de a decide ele singure de soarta lor, se unește cu începerile de azi pentru totdeauna cu patria-mumă, cu România».

«De altminteri articolul 9 al tratatului prevede că Rusia

și nu l-au admis nici pentru propria lor țară care și-a schimbat regimul țarist într'un regim comunista. Sovietele contestă dreptul Sfatului Țării de a fi proclamat unirea, deși acest Sfat al Țării s'a constituit la fel și după aceleași norme ca și Parlamentele din Ucraina, Estonia, Lettonia și Lituania. Sovietele n'au cerut acestor state plebiscitul, fiindcă au găsit îndestulător, pentru crearea unui Stat, caracterul național al populațiunilor respective.

In afara de aceasta, dela 1918 și până astăzi, *cele trei alegeri generale pentru parlament*, alegeri făcute în temeiul votului universal, egal, direct, secret, proporțional și obligator, au trimes în Cameră și Senat, reprezentanți ai întregei populațiuni basarabene, guvernamentali sau în opoziție, cari însă, cu toții, au recunoscut actul unirii, fără ca cineva dintre ei să fi ridicat măcar o vorbă împotriva unirii; toți parlamentarii Basarabiei au fost și sunt reprezentanții acestei uniri.

va fi invitată să adereze la această convențiune în așa mod ca situația să poată fi regularizată, după cum s'a procedat cu noile formațiuni de State independente dela frontiera occidentală a Rusiei, în conformitate cu principiul libertății popoarelor de a dispune ele înșile de soarta lor, principiu care a fost proclamat pentru întâia oară de Rusia».

Tinuta guvernului bolșevic este astăzi cu atât mai de neînțeles, cu cât politica urmată altă dată de țarism de a ajunge la Constantinopol, politică care a explicat și răpirea Basarabiei în 1812 și 1878, nu mai poate să fie astăzi adusă la îndeplinire, întru căt, ca să ajungă astăzi până la malurile Bosforului, ar trebui să treacă peste trupul unor popoare conștiente de rolul și menirea lor în lume.

Această ținută e în contrazicere, de altfel, și cu declarațiunea ce au făcut Sovietele în ședința de la 28 Martie 1924 la Viena, când au afirmat că «ele nu susțin drepturile lor istorice asupra Basarabiei, și nici nu insistă «asupra păstrării acestei țări în sânul Sovietelor»¹⁾). Ele cer, în aparență, numai îndeplinirea unei formalități — plebiscitul. — Plebiscit ar putea fi întrebuințat numai într-o țară în care n'ar există o mare majoritate națională. În Basarabia însă, în care 75 % din populațiune sunt Români și în care chiar după statistica din 1897 numai 8,05% sunt Ruși și 19,75 % Ucraineni, plebiscitul este

¹⁾ Declarațiunile delegațiunei române la Conferința russo-română dela Viena, pag. 22.

numai un pretext de a nu recunoaște dreptatea cauzei românești.

De altfel, Doctorul Cristea Rakowski, președintele republicei sovietice a Ucrainei, fost ambasador, în timpul din urmă, al Rusiei sovietice la Londra, iar astăzi reprezentant al aceleleași Rusii la Paris și unul dintre fruntașii Bolșevismului rusesc, a recunoscut, înainte de căderea țarismului drepturile României asupra Basarabiei — deși azi și-a schimbat părerile — și a înfierat, în termeni foarte aspri actul de violență al puterii moscovite care a răpit prin silnicie țării noastre o provincie curat românească.

Astfel la serbarea dela 1 Mai 1912, stil nou, Doctorul Racowski a rostit la București o cuvântare, publicată în «România Muncitoare» din 29 Aprilie stil vechiu, în care între altele spunea: «Astăzi se vorbește mult de fapta hrăpăreață, de actul mărșav al unui stat străin, care prin perfidie a cucerit un teritoriu, care nu era al lui, care era populat de români. Vorbesc de Basarabia.

«Dar oligarhia noastră nu are curajul să tragă consecințele din acest fapt. Noi ne punem întrebarea:

«Cum s'a putut ca o țară oricât de mare și de puternică ar fi ea, cum e Rusia, după ce i-am dat ajutorul armatei noastre, după ce ne-a dat cuvântul de onoare că va respecta integritatea teritoriului nostru, cum s'a putut dedă la această felonie, să ne răpească o parte din teritoriul nostru, și anume Basarabia?

La 29 Aprilie 1912, stil vechiu, numai șapte zile mai târziu, doctorul Rakowsky ia cuvântul la un mare meeting socialist din Brăila.

Acì a spus între altele :

«Peste câteva zile — spune el muncitorilor adunați, după «Viitorul» de atunci, în număr de opt mii, — peste câteva zile veți fi convocați pentru a protesta împotriva unui fapt mișelesc, răpirea Basarabiei.

«Cu această ocazie să puneti toată chestia pe tapet, să întrebați a cui e vina. Să nu vă mulțumiți cu protestări platonice, să cereți autorii. Autorul prim e imperiul care a cucerit și subjugat atâtea popoare»..

Acelaș doctor Rakowski, cu prilejul centenarului răpirii Basarabiei, spunea la 10 Mai 1912, într'un manifest în care arăta cu deamnuntul cum țarismul a rupt de două ori această țară dela trupul României, «Anexând

Basarabia, absolutismul rusesc rămâneă credincios *politicei sale prădătoare* și, la sfârșitul întrunirei ce s'a ținut cu acest prilej, s'a votat moțiunea prin care «s'a vestejît *politica de cucerire a absolutismului rusesc* în Basarabia, Finlanda, Polonia și Caucaz»¹⁾.

**Republica moldovenească
de peste Nistru**

De altfel însuș faptul că Rusia sovietică a găsit cu cale să înființeze dincolo de Nistru, în Ucraina, o republică moldovenească pentru cele câteva sute de mii de români, este o dovedă că chiar Bolșevicii recunosc, indirect, că Basarabia este o țară românească, locuită de români.

La întrebarea făcută în această cestiune de d-l senator G. Ghibănescu, d-l prim ministru I. I. C. Brătianu a făcut zilele trecute următoarea declarație:

«Nu avem o informație oficială despre înființarea acestei republici. Însă, după toate informațiunile ce ne-au venit, este probabil că s'a înființat, cu asentimentul și cu indemnul guvernului dela Moscova o asemenea republică moldovenească peste Nistru.

¹⁾) *Adevărul*, 10 Maiu, 1924.

«Nu am să examinez acum aci cari au fost intențiunile momentului, pentru care o asemenea republică s'a înființat. Eu vreau să examinez chestiunea mai de sus și mai în depărtare. Noi, Români, nu ne putem îngrijoră, ci, din contră, ne putem bucură că un stat vecin a recunoscut că în revendicările noastre teritoriale nu am mers atâtă de departe, cât s'ar fi cuvenit (aplauze prelungite).

Vijeliile societăței, ca și acelea ale atmosferei, sunt trecătoare. Timpurile normale vor reveni și este un fapt prețios care s'a creiat pentru desvoltarea statului și a neamului nostru, recunoașterea acestui adevăr prin înființarea unui stat moldovenesc la fruntariile noastre de est».

ADAUSUL I

Serbarea aniversării a VI-a a Unirii Basarabiei,
la 9 Aprilie 1924.

Împlinirea a şase ani dela Unirea Basarabiei cu patria-mumă a fost prilej pentru mari manifestări naționale, în țara întreagă și mai ales în Chișinău.

Aniversarea s'a prăznuinț într'o mare sărbătoare, la care au luat parte toate autoritățile și întreg publicul românesc; a fost o grandioasă demonstrație de conștiință și de solidaritate națională.

La serbările dela Chișinău au luat parte, pentru întâiaș dată dela unire, întreg guvernul, parlamentul, reprezentanții culturii și ai tuturor instituțiunilor românești din țară.

Din multele discursuri rostite cu această ocazie, reproducem numai pe cele următoare. Ele au culminat prin declarația d-lui

Prim - Ministru, făcută în fața miilor de
țărani strânsi în jurul fostului local al Sfa-
tului Țării:

«*Unirea Basarabiei cu patria-mumă nu
poate fi ștearsă de nicio forță din lume.*

«*România, prin conducătorii ei de azi și
de totdeauna, este hotărâtă să apere Basa-
rabia românească pe orice cale și prin
orice mijloace».*

I Rugăciunea I.P.S.S. Arhiepiscopului Gurie cetită în Biserica Catedrală din Chișinău

Dumnezeule atotțitorule, făcătorul cerului și al pământului, care la început dintr'un singur om ai făcut tot neamul omenesc, apoi prin amestecarea limbilor l'ai despărțit în diferite națiuni, cărora le-ai orânduit hotarele locuințelor lor. Tu ai destinat pentru poporul românesc această țară împodobită de munți, văi, păduri și râuri care se numiaz «Dacia fericită», în care curge miere și lapte.

Această bogătie a țărei ce ne-ai dat-o spre locuință, totdeauna a atras ochii plini de lăcomie ai vecinilor noștri, cari în cursul veacurilor ne distrugneau, ne învăđbiau între noi însine și ne tineau în robie despărțiti, ca să fim noi slabii și ei tari, noi săraci și întunecați și ei bogăți și luminăți. În aceste vremuri grele, strămoșii noștri aflau mângâierea numai în credință, în pronia dumnezeească și în nădejdea că va veni odată ceasul răsplătirei suferințelor și mila Ta și va întâmpină.

Nădejdea lor nu i-a rușinat, Doamne. Tu, milostivindu-Te spre neamul nostru, ai ridicat din mijlocul lui oameni mari și luminati, cari în 1859

ată înfăptuit unirea principatelor sub domnia voievodului Alexandru Ion Cuxa și le-ai ajutat cu început să facă țara independentă și tare, iar în zilele noastre, după răsboiul mondial, ne-ai dăruit bucuria de a vedea pe toți Români uniți într'un singur stat, sub sceptrul Majestăței Sale Regelui Ferdinand:

Ne închinăm nemărginitiei Tale iubiri de oameni; căci numai Tu ai putut să desrobești Transilvania, Bucovina și Basarabia de sub domnia străină și să le întrunești în țara-numă, România.

Multumindu-Ți, Doamne, Te rugăm: iartă păcatele celor ce și-au sacrificat viața pentru înfăptuirea visului nostru de veacuri și le dă lor sericea cerească. Întărește și păxește, Doamne, pe Ferdinand, regele tuturor Românilor, împreună cu întreaga sa dinastie și ajută-ne nouă tuturor să ne unim sufletele în iubirea unora către alții și către patrie și neam, în îndeplinirea datoriilor noastre de buni și cinstiți cetățeni, ca să facem țara noastră unită, tare și mare, și să putem strigăt totdeauna, cu toată inima: Slavă Tie, dătătorului nostru de bine în vecii vecilor! Amin»

II. Cuvântarea I. P. S. S. Arhiepiscopului Gurie rostită de pe solea Bisericii Catedrale din Chișinău

Sărbătorim astăzi strălucit Unirea Basarabiei cu Țara-mumă, România. Mare este sărbătoarea aceasta și de mare însemnatate.

Dându-ne seama de rostul și sensul acestei sărbători naționale, nu putem s'o asămănam cu alta, de cât cu strălucita sărbătoare din istoria vieței creștinești, care se numește Dumineca Mare.

Unirea Basarabiei, a Republicii moldovenești dintre Prut și Nistru, s'a declarat de Sfatul Țărei, Parlamentul Republicii, la 27 Martie 1918. Cu patru luni înainte, la 27 Noembrie 1917, Moldovenii din Basarabia au înființat Sfatul Țărei, care a declarat Basarabia de Republică moldovenească independentă.

La deschiderea Sfatului Țărei, eu am avut ocazia să compar, în cuvântarea mea, acest eveniment cu vedenia proorocului Iezuchiel despre câmpul acoperit cu oase. Cum oasele de pe câmp au început cu mare huet a se adună, os către os și încheetură către încheetură, și s'au format trupurile și în ele Dumnezeu a însuflat duh viu, aşa și noi, Moldovenii, uscați ca oasele, lipsiți de viață națională, ne-am adunat și am format trupul politic, Sfatul Țărei.

Prin deschiderea Sfatului Țărei s'a făcut invierea noastră națională.

Republica moldovenească independentă nu putea exista, fiindcă noi n'aveam nici destui oameni luminați pentru conducerea trebilor statului, nici forță necesară pentru întărirea și păstrarea libertăței noastre naționale. Cunoscând aceasta și indemnănat de rudenia de sânge a noastră cu frații din Regatul român, Sfatul Țărei a declarat unirea cu România.

Dacă prin deschiderea Sfatului Țărei s'a făcut invierea noastră, apoi prin urirea cu frații români

de dincolo de Prut puterile noastre s'au întărit, precum prin pogorirea Sfântului Duh asupra apostolilor s'a întărit spiritul lor, și ei au început a propovedui cuvântul Domnului fără frică, desco- perit. Viața națională românească în provincia noastră a luat un puternic avânt; de peste Prut a străbătut apa vie de cultură și viața națională ca dintr'un izvor nesecat, din marea largă a români- mului, împreună cu forțele militare, ale glorioasei armate, care ne-a asigurat ordinea și libertatea.

Răpede s'au naționalizat instituțiile noastre, mai ales școlile primare și secundare, mergând înainte sfânta biserică ortodoxă, căci ea, și în trecut, a fost tot moldovenească. Aceasta o puteți vedea chiar în catedrala aceasta, unde cu atâtă evlavie se oficiază sfintele slujbe și unde cu atâtă măestrie se cântă numai în românește, pe când în trecut nu era permis nici un vozglas în limba noastră.

Unirea Basarabiei cu Țara-mumă ne-a asigurat libertatea noastră, a Moldovenilor dintre Prut și Nistru, națională prin sprijinul, ajutorul și îndemnul forțelor intelectuale și militare ale tuturor Românilor contra pretențiilor asupriorilor de eri.

Sărbătorim astăzi șase ani de viață liberă na- tională, de când copiii noștri nu mai sunt siliți să învețe carte numai în limba străină, ci învață limba mamei și repede termină școala, ușor deprind învă- țăturile bune și folositoare, de când în bisericile noastre oamenii noștri nu mai sunt nevoiți să as- culte cetirile și cântările în limba neînțeleasă lor.... ci sufletul nostru național se dezvoltă slobod, ne-

stinghirit, ci sprijinit, ajutat și îndemnat de întregul neam dela Tisa până la Nistru. Precum cel ce a gustat cele dulci nu voește cele amare, precum cel ce a trăit o clipă de viață liberă, nu primește a fi robit, aşa și noi, Moldovenii basarabeni, nu voim altă viață decât în unire cu tot neamul românesc; în aceasta stă tăria noastră, după proverb: «unde-i unul, nu-i putere, la nevoi și la durere, unde-s doi puterea crește»; în aceasta e și frumusețea vieței, după cum zice și psalmistul: «iată, ce este bun sau ce este frumos decât a trăi frații împreună?».

Mulțumim Te, mult îndurate Doamne, pentru minunea mare pe care ai făcut-o înaintea ochilor noștri, desrobindu-ne și unindu-ne pe noi, cu toată lumea românească.

Preamărim pre bărbații de stat ai României, cari au lucrat și au ridicat, înălțat și întărit statul român, ca el să poată, la momentul sosit, să sprijinească, să ajute, și să desrobească pe frații subjugăți.

Te rugăm, Doamne, umple inimile noastre de iubire către Țară și Neam, de devotament către Tron și Dinastie, «susține cu a Ta mâna coroana română» și întărește Unirea Basarabiei cu Țara mamă în vecii vecilor. Amin.

**III. Discursul I. P. S. S. Mitropolitului Primat Miron.
Cristea, rostit în Biserica Catedrală din Chișinău**

Simțul meu de datorie duhovnicească și de dragoste pentru toți fiile neamului românesc și pentru toți credincioșii sfintei noastre biserici, m'a îndemnat să alerg, și cu acest prilej, în mijlocul vostru, spre a preznați, aci la Chișinău, împreună cu toată suflarea românească, ziua cea mare și pururea vrednică de slavă, în care frații Moldoveni din Basarabia au hotărât cu atâta insuflețire unirea cu patria-mamă, cu România tuturor Românilor.

Voi știți cu toții, iubiților filii sufletești, că rânduiala sf. noastre Biserici, în care s'a ocrotit dealungul veacurilor întreg norodul românesc pravoslavic, cere ca la toate praznicile să facem pomenire, să rostim ecenii și să înălțăm rugăciuni, cu toată osârdia, nu numai pentru cei vii, dar și pentru ce morți, cu cari trebuie să ne simțim totdeauna într'o împreună și legătură sufletească neîntreruptă. Însuș cuvântul Sf. Scripturi ne îndeamnă, poruncind astfel: «Aduceți-vă aminte de faptele înaintașilor voștri, ca să puteți luă mărire mare și nume veșnic».

În clipa, când patima roșie de peste Nistru se încumetă în oarba ei trufie să pună la îndoială hotărirea Sfatului Tării și voința norodului din Basarabia, de a trăi pe veci împreună cu frații săi români «de un sânge și de o lege», când ei se

ostenesc a cere aşa numit *plebiscit*, adică un vot nou al norodului basarabean: — Noi n'avem decât să le deschidem cartea trecutului, istoria noastră națională, în care orice om înțelegător va putea ceta scrierile *cu slove de sânge* votul, pe care norodul moldovean l-a dat, nu prin vorbe, ci prin *fapte de eroism* ostășesc, prin minunatele dovezi ale iubirii de neam și de țară, cu care au împodobit frații basarabeni atâtea pagini strălucite ale istoriei noastre naționale.

Acest vot l-au rostit cu spada ostașii viteji ai Domnului Moldovei, Alexandru cel Bun, când au curățit Basarabia de Tătarii prădalnici, pe care i-au gonit peste Nistru, statornicind la malul acestui rîu granița răsăriteană a Moldovei prea slăvite.

Acest vot l-au rostit de asemenea arcașii lui Ștefan cel Mare, când au oprit pe Tătarii năvălitori în dumbrava ce se cheamă *Lipnic*, aproape de Nistru; și — cum spune cronicarul — «multă moarte și pierire făcură într'înșii». Iar spre apărarea graniței răsăritene a zidit măritul Ștefan Vodă cetatea *Orheiului*, din care nu s'a stins niciodată sămânța blagoslovită a ostașilor de strajă, viteji fără teamă de moarte, gata în orce clipă să-și jertfi viața pentru apărarea țării.

Acest vot l-au rostit cu atâta vitejie și străjerii din ținutul și cetatea *Soroca*, pe care o zidise același Ștefan cel Mare, ca pază răsăriteană împotriva Cazacilor, așezând-o — cum scrie cronicarul — toemai «în buza puștilor (tunuri simple) dușmane».

Dar multimea cea fără de număr și fără de

nime a ostașilor basarabeni, căzuți în luptele îndărjite pentru apărarea de Turci a Chiliei și Cetății-Albe, care erau cheile și plămânilor Moldovei? Dar jertfirea de sine a părăcalabilor Maxim și Ivancu la Chilia, a lui Hărman și Oanea la Cetatea Albă (1484), nu înseamnă oare tot atâtea voturi sfinte, pecetluite cu săngele mucenicesc, pe care nu le vor mai putea șterge din cartea veșniciei meșteșugitele voturi și răsvoturi ale nici unui alt plebiscit de pe fața pământului?

Dar vitejia Codrenilor, despre care spune Cantemir că «cinci Moldoveni biruesc zece Tătari de Crim, iar cinci Codreni bat zece Moldoveni?» Dar gloria lor de a fi dat neamului nostru pe cronicarul Grigorie Ureche și pe nemuritorul prieten al țărănimii, pe Mihail Cogălniceanu, ca și pe vestiții eroi ai baladelor «Codoreanul», «Grue Grozovanul» și «Gruea lui Novac», nu este oare un șir nesfârșit de voturi lămurite și convingătoare?

Ar fi cu puțință să uităm vreodată «sufletească măhniciune și jalnicile lacrămi» ale Moldovenilor basarabeni, cari la 1812, cu prilejul răsluirii de către frații Moldoveni — cum spune Manolache Drăghici — «cu cărdul, ca turmele de oi, încinseră toată marginea Prutului, dela un capăt la altul, mergând și viind de prin sate și de prin târguri, săptămâni închieiate, cu luare de «ziua bună» dela părinți, dela frați și dela rudenii, cu care crescuseră și viețuiseră împreună?»

Chiar dacă s'ar fi șters din toate cărțile de istorie amintirea aceasta, ea a continuat să trăiască

în sufletul poporului, în cântecul care tălmăcește mai sincer, decât orice plebiscit, toate tainile sufletului popular.

Despre sentimentul obștesc al poporului basarabean în timpul robiei rusești, în ce fel de documente oficiale, sau cifre statistice, vom găsi o icoană mai adevărată, decât cea zugrăvită în aceste cântece populare :

*Foaie verde, fir sicut,
Fire-ar Rusu-afurisit!
Că de când el a venit
Peste noi și ne-a robit,
Casa par'că nu ni casă,
Masa par'că nu ni masă;
Vremea par'că-i tot pe dos
Si pământul mânișos.*

Iară via dorință a unirii cu frații, iată cu cenerăbdare o exprimă :

*Foaie verde trei masline
Iauxi maică, Prutu vine.
«Dare-ar Dumnezeu să sece,
Să rămână pietrele
Să le ardă soarele,
Să trec cu picioarele
Să-mi văd surioarele....*

Sau :

*Prutul ista ni desparte
 Prutul ista n'are moarte ;
 Da ne-om pune noi cândva
 Și cu gura l-om seca ;
 Să nu mai fim depărtați
 De ai «noștri iubiți frați».*

Iată cum s'a rostit «plebiscitul» basarabean nu de eri, de alaltăeri, ci de sute de ani.

Dacă cei de peste Nistru vor și alte rostiri și alte dovezi, Orheienii și Scrocenii și Codrenii Tigheciului, nu vor lipsi a le da cu acelaș eroism, cu aceeași virtute creștinească și patriotică, cu care le-au dat și în zilele slăviților Voevozi Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare..

Așa să fie ! Adevărul trebuie să triumfe, că Sfânta Scriptură ne spune : «Până la moarte te luptă pentru adevăr și Domnul Dumnezeu se va lupta pentru tine».

Iar adevărul aceasta este, că Moldova dintre Prut și Nistru are să rămâne unită cu pământul României întregite acum și'n vecii vecilor. Amin.

**IV. Discursul D-lui I. Inculeț, ministrul Basarabiei,
rostit în sala festivă
a Sfatului Țării din Chișinău**

Acum șease ani, Sfatul Țării, organul care reprezintă în mod legal republica moldovenească, a votat în sala aceasta următoarea hotărîre :

In numele poporului Basarabiei, Sfatul Țărei declară republică democratică moldovenească (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani, din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure hotărăsc soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama ei România.

Reprezentanții neamului nostru dintre Prut și Nistru,—cea mai mare parte dintre ei sunt prezenți azi aci între noi,—în această adunare istorică a Sfatului Țărei prezidată de către cel ce vă vorbește, răspunzând vocei săngelui și-au făcut în acea zi pe deplin datoria către țară și neam.

Glorioasa armată română, venind chemată de noi, în provincia noastră bântuită de dezordinea provocată de trupele ruse demoralizate, au asigurat să ne exprimăm voința pentru unirea de vecie.

Și astfel în acea zi, 27 Martie 1918, a fost pus cu noroc începutul întregirei neamului românesc sub domnia regelui nostru Ferdinand, infăptuirea visului de secole, ca rezultat al jertelor atâtore și atâtore generații.

Primul parlament al României Mari, la care au luat parte în număr proporțional și reprezentanții Basarabiei aleși, de 80 la sută din totalul alegătorilor, ce constituie un adevărat plebiscit, a ratificat hotărîrea de unire și o omenire întreagă civilizată ne-a aprobat actul Unirii.

Au trecut numai șease ani și în sănul Statului național s'a îndeplinit cea mai mare dreptate socială.

Sub scutul român, tot pământul a trecut sub stăpânirea definitivă a țăranului basarabean, care astfel va fi deapurarea zid nepătruns răsăritean al statului nostru, tot în condițiunile statului național român.

Noi am început a ne bucură de cel mai mare drept politic, de votul obștesc !

«Pământ și drepturi» — eră strigătul nostru sub dominațiunea străină.

Tot pământul și toate drepturile le-am căpătat numai atunci când ne-am unit cu patria-mumă.

Tinem azi să aducem mulțumirile noastre tuturor fraților din vechiul Regat, Ardeal și Bucovina, cări au venit la noi cu multă înimă să ne ajute să ajungem acolo unde suntem.

Domnilor, sunt idei dumnezești cără conduce omenirea și în lumina căror această omenire își găsește pe pământ fericirea posibilă. Una din aceste idei nestrămutate este ideea statului național.

Prin naționalism este mântuirea, iar nu prin internaționalism.

Istoria și experiența veacurilor și mai ales cele recente ne-au dovedit lucrul acesta. Noi, neamul românesc, am mers spre întregire și spre un bun

trai într'un Stat național al tuturor Românilor pe care acum îl aveam.

Noi am mers pe calea aceasta dumnezeiască. Si, dacă în cursul vremurilor forțe străine brutale ne-au făcut drumul mai lung, totuș ele nu ne-au întors înapoi, nu ne-au putut nici oprî în drumul nostru spre unire.

Intregirea aproape totală a neamului, începută acum șease ani aci, este un fapt îndeplinit.

Oricine și oricând va cuteză să se atingă de această intregire înfăptuită cu atâtea jertfe nemărate se va izbî și se va sfărâmă de vitejia întregului neam românesc.

In Octombrie 1920, marii noștri aliați au semnat la Paris următorul tratat; «Imperiul britanic, Franța, Italia și Japonia, principalele puteri aliate, și România, considerând că în interesul păcei generale în Europa este necesar a asigură de pe acum o suveranitate asupra Basarabiei, corespunzătoare aspirațiunilor populației și garantând minorităților de rassă, religie, limba sau protecția cuvenită, considerând că populațiunea Basarabiei ță-a manifestat dorința de a vedea Basarabia unită cu România, au hotărît să încheie prezentul tratat:

Inaltele părți contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului dela deltă și până la punctul unde el este tăiat de vechea frontieră între Bucovina și Basarabia».

Tinem în fine cu această ocazie să aducem încă

odată mulțumirile noastre marilor aliați, cari atât de bine au sprijinit drepturile noastre în trecut, acum șease ani.

Și, în acest scurt timp s'a dovedit cu strălucire cât de mult poate beneficia un popor, trăind în limitele statului național. Într'un timp atât de scurt populația se bucură de fericirea de a avea limba maternă în biserică, școală, justiție, armată și la toate celealte autorități. Și trecerea aceasta dela o limbă străină care, cu toate stăruințele dominațiunii străine, în cursul a mai mult de o sută de ani, a rămas tot străină și nepricepută, s'a făcut uimitor de ușor, fiindcă Basarabia a fost și a rămas tot timpul românească, pentru a răsărî și străluci și mai puternic odată ce și-a recăpătat traiul normal în sânul neamului românesc.

V. Discursul D-lui I. I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștri, rostit în sala festivă a Sfatului Țării din Chișinău

Au trecut 18 veacuri de când optimul Traian a întemeiat latinitatea în bine-cuvântatul ținut pe care, în lapidară conciziune, Romanii i-au dat numele de Dacia Felix. Și aci s'a manifestat neasemuita putere a acelui chiag roman, care a zămislit neamurile latine cu minunatele lor însușiri trainice și rodnice de claritate, energie și progres.

In scurgerea veacurilor patria noastră Dacia a

suferit multe invazii; multe ocupații au călcat hotărâle ei și i-au sfâșiat trupul. Dar, sub vijelia năvălirilor streine, neamul nostru și-a păstrat ființa etnică, care îi îngăduie să regăsească vie conștiința misiuni sale. Nu poate fi nici un puhoi sau revărsare, care să clatine stârcea romană dintre Dunăre, Nistru și Tisa.

De aceea, azi, după scurgerea atâtore veacuri de felurite frământări vremelnice, stăpânitoarea lucrurilor a putut pune capăt acestor frământări, stabilind o situație definitivă, singura care împacă condițiunile geografice ale teritorului cu caracterul etnic al poporului.

Dacia Traiană și-a regăsit, în sfârșit, unitatea necesară și desăvârșită, acea unitate care promitea fi focarul civilizației de care are nevoie Europa la gurile Dunărei.

Serbând azi aniversarea unirii cu Basarabia, serbăm totodată un act însemnat al vieței europene, pentru că prințânsul s'a dat acestei regiuni de pe continent forma definitivă a hărței sale, punându-se capăt isvorului de sbuciumări, cari se infățișează ori când și ori unde sunt nepotriviri și desechilibru între nevoile geografice și cele politice ale unei regiuni. De aceea, marii reprezentanți ai intereselor europene au scris unirea noastră cu Basarabia prin tratate în statutul Europei.

Unirea noastră este sfârșitul unui proces de o sută de ani, urmare a uzurpațiunii imperialiste ruse și restabilirea României în drepturile ei istorice și naționale.

Pornirile cuceritoare ale împărației țariste spre Constantinopol prin Balcani, au târât-o până la Prut. Starea Peninsulei balcanice în secolul al 19-lea cu ispititoarele ei slăbiciuni permiteau astfel de iluzii Rusiei. Cucerirea Basarabiei era un prim pas spre a luă Moldova și Muntenia, ca apoi să pună stăpânire pe Bulgaria și pe Tracia.

După congresul dela Paris și lămurirea politicei lui Nicolae Pawlovici, asemenea vis n'ar fi fost îngăduit, Totuș el a dăinuit în mintea urmașilor lui Petru cel Mare până după Plevna și San Stefano.

Organizarea și consolidarea unui stat modern, temeinic, sănătos, conștient și care nu admite să se desvolte ca o gubernie rusească, punea stăvilă hotărîtoare gândurilor de cucerire la Dunăre și Balcani.

Basarabia, provincie rusă, infățișă un anacronism tragic, din care cauză era dușmănie veșnică între Rusia și Moldova trunchiată de jumătatea ei și lipsită de hotarul ei firesc.

Acest fapt nu îngăduia o amicitie sinceră și incredere din partea neamului nostru către acei care țineau sub stăpânirea lor mai bine de două milioane de frați.

O politică largă și prevăzătoare ar fi trebuit să invite chiar fostul regim rus să retrocedeze de bună voie un ținut, care, etnicește, și era străin și nici economicește nu interesă în chip simțitor viața și interesele Rusiei, iar politicește dacă ar fi scăzut cu trei milioane suflete imensa ei populație și cu 44.000 de km. p. nesfârșita întindere a imperului

rus, i-ar fi asigurat în schimb, în coastele sale și la gurile Dunării, prietenia rodnică a 15 milioane Români.

Imprejurări care n'au atârnat de voința noastră au prăbușit regimul imperial rus și au liberat dintrânsul ceea ce nu era reținut decât prin puterea autorității.

In aceste zile Basarabia, firește, a revenit României. Unirea s'a făcut și ori câtă patimă ar pune adversarii noștri spre a-i alteră caracterul său limpede în fața istoriei, fapta reală a întregirii noastre naționale este firească, pentru că înfățișează în mod strălucit, triumful conștiinței naționale a unui neam îmbucătățit vremelnic de o soartă vitregă, dar stăpân pe viitorul său, triumful instinctului tradiției și limbei noastre, cari laolaltă constituie tezaurul nostru neperitor, păstrat nealterat și în această parte a țării sub cenușa celor 100 de ani de regim țarist.

Ea este legală, fiindcă a fost reclamată de Sfatul Țării al d-voastră, reprezentant legal al Basarabiei și recunoscut ca atare de autoritățile ruse și de noi, atunci când pentru prima oară s'a dat supușilor ruși dreptul de a se rosti în libertate.

Ea este dreaptă, fiindcă corespunde conștiinței naționale manifestată dincolo și nu dincoace de Prut.

Ea este consecința morală a repetatelor protestări ale Moldovei și României, cari și-au găsit cea mai solemnă expresiune în 1878, când, în fața Europei, guvernul Țării a reclamat contra forței brute, care îi răpiă trup din trupul său,

Ea este dreaptă, legitimă și definitivă pentru că, impusă de considerentele morale, satisfacă condițiunile geografice și se reazimă deopotrivă pe solidaritatea și dragostea unui neam întreg și pe bărbăția oștirii sale, care la chemarea de eri a Basarabiei a înfrânt anarhia, dând astfel organelor legale posibilitatea liberei manifestări.

Neamul românesc este hotărît să-și apere drepturile sale și să nu lase să fie știrbite din nou azi, când, după atâtea încercări și trude, a redobândit prin ele puțința de a-și îndeplini menirea sa în civilizația lumii.

Suntem doritori de pace, avem nevoie de ea, trainică și fecundă, pentru rodirea minunatelor însușiri ale neamului și ale țării noastre, pentru realizarea înaltelor noastre aspirații de cultură și de propășire împreună cu lumea întreagă; simțim pentru civilizația universală nevoia restabilirii vieței internaționale active și amicale; dorim relații de bună vecinătate pe toate granițele noastre; inima și conștiința solidarității noastre ne cer să ducem cu cetățenii acestei țări o viață frătească, cu spor pentru unii și alții și în folosul statului; să-și lege hotărît sufletele în jurul lui și al Coroanei celei neprețuite și să asigurăm astfel viitorul, care ne unește de acum; să contribuim la libera desvoltare a unei sănătoase și puternice democrații.

Răsboiul ne-a lăsat moștenirea sa firească de lipsuri și nevoi, cari nu ne-au permis nouă ca și celorlalte state să ne regăsim deodată într'o stare

organică normală. Simțim încă suferințele, la cari a fost cu neputință să le punem capăt.

Jertfele suferite în luptă ne impun datoria unei temeinici reorganizări a instituțiunilor noastre de tot soiul. La această operă avem nevoie de a contribui cu toții, cu cea mai caldă dragoste și cel mai larg simț de egalitate. Pentru realizarea ei stă chiezășie țărăniminea noastră, pe care o regăsim în Basarabia azi, ca în vremea lui Ștefan cel Mare, cu neperitoarele ei însușiri strămoșesti.

In ele, România are nesecatul isvor spre a-și îndeplini menirea în Orientul Europei.

VI. Cuvântarea I. P. S. S. Mitropolitului Primat Miron Cristea, rostită la masa dată cu prilejul aniversării a VI dela Unirea Basarabiei.

In ziua de vecinică pomenire a «Sfântămăriei-mari» 1916, când vechea Românie a declarat răsboiu monarhiei Austro-Ungare, eram și eu—cei drept episcop român—dar ca și voi, Moldovenii din Basarabia, în robia unui neam străin.

România era pe atunci mică; dar puterea sufletească și trupească a cetățenilor și ostașilor i-au întărit-o mult căldura dragostei pline de nădejde față de frații înstrăinați, datorința de frați de a se jertfi pentru desrobirea lor, și mai ales indemnul flamurei române atât de frumos indicat în cuvintele nemuritorului patrion român Nicolae Bălcescu;

«Libertatea este dela Dumnezeu și cine se luptă pentru libertate, se luptă pentru Dumnezeu».

In clipa, când am aflat de această bărbătească hotărîre a fraților din țara liberă, era la mine o soră a mea și unul dintre sfetnicii cei mai deaproape ai mei. Lacrimi de bucurie s-au ivit în ochii noștri și toți trei aveam acelaș gând: «S'a sfârșit cu monarhia Austro-Ungară și desrobirea noastră e sigură». Cei doui ani de răsboiu, dela 1914, slăbiseră mult monarhia și pe aliații ei.

Bucuria noastră însă n'a fost mult timp desăvârșită, căci—după o scurtă revenire—am esclamat: «Da, ceasul libertății noastre a sunat! Dar, frații basarabeni sunt pierduți pentru totdeauna!

Constelația politică, alianțele noastre cu marile puteri, între cari Rusia avea rol important, nu îngăduiau nici celor mai prevăzătoare și agere minți ale diplomației, a nădăjdui că Basarabia va rupe mai întâi lanțurile robiei și va cădea slobodă în brațele deschise, ale iubitoarei patrii-mame.

Acum toți fiii neamului, atât cei liberi, și eliberați cât și cei încă robiți, nu simțiau o bucurie deplină, căci toți erau mai îngrijorați de frații basarabeni, greu apăsați de uriașul colos dela Nord, decât de ei însiși, cetățeni ai unei împărații, a cărei clădiri de mult pârâiau din toate colțurile.

Iată! Iubiți fii, voiaia lui Dumnezeu, degetul lui și purtarea lui de grija de soarta neamului românesc, al cărui trecut plin de suferințe era o îndes tulătoare probă ca să-l facă acum părtaş de un viitor mai fericit.

Ca buni creștini, trebuie să-i mulțumim, și să ne alipim și în viitor cu toată căldura de biserică lui, care în curs de atâtea veacuri ne-a ocrotit sub aripile ei de mamă, ori cât de resleții am fost sub atâtea domnii străine până la unirea tuturora sub sceptrul glorioș al Regelui Ferdinand I.

Și cum să nu-i ne închinăm, acum și pururea, când și în aceste clipe ajutorul ce ni l'a dat Celsus îmi îspiră mie, smeritului său slujitor, mult semnificativele cuvinte ale psalmistului: «*Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și ră plecați, că Dumnezeu cu noi este*».

In fața dumnezeestii provedințe, Români de pretutindenea, închiegați-vă voința într'o singură și nestrămutată hotărîre: de a vă iubi mai presus de toate patria acum întregită, de-a lucră din toate păterile pentru îndreptarea tuturor relelor din ea, de-a munci pentru propășirea ei și de a vă jefui «unul pentru toți și toți pentru unul», când nori ar mai amenințat-o din vre'o parte.

Ca părinte 'sufletesc' al neamului, încheiu cuvintele mele, binecuvântând și rugând Cerul să binecuvântze și el sfânta și indisolubila unire a Basarabiei, a Bucovinei, a Ardealului, a Banatului și a tuturor fraților desrobiți, eu patria-mumă, acum și pururea și în veci vecilor. Amin.

**VII. Cuvântarea D-lui Ion I. C. Brătianu, Președintele
Consiliului, rostită la masa dată cu prilejul
aniversării a VI dela Unirea Basarabiei**

Inchinările ce mi s'au adresat, nu privesc de-sigur un om, — căci ar fi nemeritate. Ele privesc desigur, un principiu pe care omul l'a urmat și sunt însuflare de dorință ca principiul să devină permanent în viața socială a României.

Acest principiu stă în convingerea că adevăratele puteri creative isvorăsc din conștiința poporului și datoria oamenilor politici este să fie reprezentanții credincioși ai acestei conștiințe.

Ne-a fost dată marea fericire să asistăm la încoronarea unei mari opere. Pentru fericirea aceasta ne vor invidia veacurile cari vor veni.

Opera înfăptuită nu e à noastră, ea e rodul sforțărilor de veacuri ale unui neam întreg care a suferit, a luptat și a trăit, e recompensa jertfelor uriașe.

Ridic paharul meu pentru tot trecutul de jertfă și de glorie, pentru desfășurarea veșnică a bărbăților naționale, cari vor face ca poporul românesc să înflorească și să împlinească misiunea lui de civilizație, de înaltă chemare, cum se și cuvine unui popor plin de minte și bărbătie că al nostru.

ADAUSUL al II-lea

Declarațiunile din Parlament în cestiunea Basarabiei

Declarațiunea d-lui I. G. Duca, Ministrul de Externe

Domnilor deputați: îmi pare foarte rău, că, reținut de alte obligațiuni n'am putut să fiu aci, atunci când d-nul deputat Vaida-Voevod mi-a adresat o întrebare, cu privire la negocierele ce au avut loc la Viena între noi.

Domnilor deputați, în adevăr, am primit, astăzi o telegramă, dela d. Langa Rășcanu, delegatul nostru, prin care mă încunoștiințează că tratativele s'au terminat.

Constatându-se divergență completă între cele două teze în prezență, delegații au căzut de acord ca lucrările conferinței să fie închise.

D-lor, de unde au pornit aceste negocieri? Ele au pornit dela Tiraspol, când au avut loc tratativele comerciale între noi și Soviete. Sovietele au

exprimat acolo dorința ca să ajungă la discutarea și la soluționarea chestiunilor pendinte între Rusia și noi. Am socotit că este de datoria noastră să răspundem acestei invitațiuni, fiindcă nu trebuie să vă ascund că în concepțiunea guvernului a fost totdeauna ca noi să reluăm raporturile normale cu toți vecinii noștri și prin urmare și cu Rusia sovietică...

Este însă un lucru: aceste raporturi nu se pot reluă de cât pe anume baze, pe bazele pe care le-am arătat cu ocaziunea expozeului pe care am avut onoarea să-l fac în această Adunare, baze, care de altminteri, cred că sunt împărtășite de orice conștiință româncască, dacă ar fi să judec numai după aplauzele cu care, cu ocaziunea discuțiunei asupra politicii externe, au fost primite atât cuvintele d-lui dr. Lăpu, cât și cuvintele mele.

De aceea, să-mi dați voie, domnule Vaida, să vă spun că regret că s'a dat un ton de polemică întrebării pe care a-ți pus-o și sunt sigur că n'a fost în intențiunea d-voastră.

Sunt chestiuni d-lor deputați, cari orice s-ar spune nu pot să facă obiectul unei polemice între noi (aplauze prelungite). Sunt chestiuni, care nu aparțin nici unui guvern român; sunt chestiuni care aparțin peste partidele politice, tuturor Românilor Țării noastre întregi. (Aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate).

Intre aceste chestiuni este și aceea a integrității teritorului nostru actual, asupra căreia nu poate

*concepe nici un român, nici un fel de tranzațiu*ne
(aplauze unanime, prelungite și furtunoase).

România actuală este gata — să se știe — să reia raporturi normale cu Rusia Sovietică, dar cu alte hotare decât acelele ale României actuale, oricare ar fi bunăvoița, nu numai a acestui guvern dar a oricui, sunt sigur că nu se poate ajunge la nici o înțelegere (aplauze unanime; prelungite și îndelung repetate)...

Declarația d-lui Al. Vaida-Voevod

In ceeace privește chestiunea Basarabiei, fie că vor fi lupte mai dărzi decât cele de până acum între noi și partidul dela guvern, fie că ne-am sfâșiat pe tema politicei interne oricât de mult, nu poate să existe decât o singură convingere și o singură voință în chestia aceasta, anume că suntem solidari cu cele declarate de d-nul ministru de externe că: *hotarul României actuale trebuie să rămână același pentru vecie și pururi* (aplauze unanime, îndelung prelungite).

Și orice ar aduce ziua de mâine, fie pacea cu Rusia fie conflicte, Neamul Românesc întreg și solidar va sta cu toate puterile sale întru apărarea granițelor sale (aplauze unanime, călduroase și îndelung prelungite).

Declarațiunea d-lui N. Iorga

Domnilor: Să mă ierte d-nul Ministrul de Externe, și să mă iertați și dv. că mă amestec, fără o cădere lămurită, în această chestiune (protestări). Cred însă că -- fiindcă s'a adus în discuțiune, dacă bine sau rău ne-am dus la Viena — e datoria mea să spun că, după convingerea mea, bine am făcut că ne-am dus la Viena (aplauze îndelung prelungite).

Am făcut bine din mai multe puncte de vedere:

Fiindcă am dat prilej Franței să se rostească în momentul hotărîtor în folosul drepturilor noastre (aplauze îndelung prelungite).

Fiindcă am avut prilejul să vedem cine în lumea aceasta largă ne este prieten adevărat și cine ne este prieten mai puțin adevărat (aplauze îndelung prelungite).

Fiindcă am putut răscolii opinia publică a unor țări, cum este Elveția, cum este Cehoslovacia, cari s'au pronunțat lămurit pentru punctul nostru de vedere (aplauze îndelung prelungite).

Fiindcă am silit Sovietele să iasă din politica lor de ipocrizie asiatică și să spue lămurit ceea vor (aplauze îndelung prelungite).

Fiindcă am demascat imperialismul roșu al celor care înainte de aceasta practicau imperialismul alb (aplauze prelungite).

Fiindcă s'a putut constată că în jurul sovietelor stă întreaga conștiință rusească, pe care o deploram,

dar pe care atunci când s'ar atinge de drepturile noastre, vom ști să o împiedicăm (aplauze prelungite)

La sfârșit, mă îndrept către banca ministerială. După ce am văzut solidaritatea desăvârșită dintre noi toți — și o deosebire în această privință ar fi cea mai odioasă și cea mai mărșavă dintre crime (aplauze prelungite), — să mi se îngăduie un îndoit sfat: de astăzi înainte, dat fiind felul cum s'a manifestat populațiunea basarabeană ea însăși, avem de două ori mai mult datoria de a cruță toate sentimentele — să zicem chiar toate prejudecățile — toate greșelile acestei admirabile populațiuni basarabene (aplauze călduroase și îndelung prelungite).

Când rupem negocierile din Viena, să ne îndepărțăm de o diplomație zadarnică orice ar iscăli și să ne îndreptăm către sufletul și inima poporului român în care este cheia rămânerei noastre în Basarabia (aplauze prelungite).

Și, fiindcă economiile formează preocupățiunea de căpetenie în momentul de față, blestemate să fie economiile cari n'ar îngădui armatei române să stea la Nistru cum trebuie, să stea, împotriva oricui ne-ar lovi. (Aplauze unanime, prelungite și îndelung repetate.)

Declarația d-lui dr. N. Lupu

Partidul țărănesc își menține declarațiunea, făcută prin numele meu dela tribună, atât în ceeace privește drepturile intangibile și imprescriptibile

ale Românilor asupra pământului basarabean, cât și în ceeace privește atitudinea pe care am lăua-o noi în caz de conflict. (Aplauze unanime, îndelung prelungite).

Replica d-lui I. G. Duca, Ministrul de Externe

Domnule președinte, domnilor deputați: Guvernul primește toate răspunderile actelor sale.

Din desbaterea de astăzi însă nu vreau să rețin decât un singur lucru, care doresc să fie bine lămurit în fața țărei și în fața străinătăței: *Unanimitatea reprezentanților tuturor partidelor politice în chestiunea drepturilor noastre* (aplauze îndelung prelungite, strigăte repetitive de bravo).

ADAUSUL al III-lea

Mihail Eminescu despre cestiunea Basarabiei¹⁾

«Acest petec de pământ pe care ziarul «Le Nord» ar voî să-l sacrificăm prieteniei noastre cu Rusia nu are pentru noi nici un echivalent în lume. El însemnează misiunea noastră istorică, tăria noastră...»

Intr'adevăr în anul 1511 Bogdan, voivodul Moldovei încheia capituloarea întâia cu Turcii. În această capituloare Poarta recunoaște (*art. 1*) că Moldova e țară liberă și nu cucerită, că (*art. 3*) Poarta e obligată de a apără Moldova contra ori cărei agresiuni eventuale și de a o mențineă în starea în care se găsiă de mai nainte, fără ca să i se facă cea mai mică stîrbire a teritoriului ei; că (*art. 6*) stăpânirea voivozilor se va întinde asupra

¹⁾ În anul 1878 au apărut câteva articole în ziarul *Timpul* asupra cestiunei Basarabiei. Ele, deși nu sunt semnate, aparțin poetului Mihail Eminescu, care pe acea vreme era redactor la acel ziar. Dăm câteva extrase din ele, după broșura lui M. N. Pacu, *Basarabia*, 1912.

întregului teritoriu al Moldovei; că (art. 8) Turcii nu vor putea cumpără pământuri în Moldova nici vor putea clădi geamii, nici se vor putea aşeză în orice mod ar fi. Drept semn de supunere domnii Moldovei vor da în fiece an Porții 4000 galbeni turceşti, 40 de şoimi şi 40 de iepe fătătoare, toate însă *sub titlu de dar*.

Având Domnii Moldovei stăpânire pe toată întinderea țării recunoscută *de jure* prin acest tratat formal, avutu-o-au şi *de facto*?

Pentru a limpezi acest lucru, consultăm tratatul lui Petru Rareş dela 1529 : Art. 5. Graniţele Moldovei se vor păstră intacte în toată întinderea lor. Art. 6. Exerciţiul cultului musulman e oprit pe toată întinderea țării. Art. 7. Nici un musulman nu va putea avea titlu de proprietar în Moldova, nici pământ, nici casă, nici prăvălie. Art. 9. Negoṭul Moldovei e deschis pentru toate naţiile comerciante. Cu toate acestea, Turcii vor avea preferinţă înaintea celor-lalte naţi, pentru cumpărarea de producte, pe care le vor toemă în porturile Galaţi, Ismail şi Chilia; dar ei nu vor pătrunde *mai departe* în lăuntrul țării, fără autorizarea expresă a lui Vodă.....

Din toate acestea reiese «că înainte de o sută de ani, pe la capătul veacului al optsprezecelea, drepturile Moldovei erau aşa de tari, că puteau fi dovedite de boeri şi de mănăstiri, în cât Turcia să recunoască prin tratatul dela Cuciuc-Cainargi şi prin hatişeriful (scrisoare publică iscălită de sultan) dela 1784 temeinicia lor. Dacă acele drepturi nu se învechiseră şi nu se prescriseseră atunci, pututu-s'a

ele prescrie în veacul al șaisprezecelea, în vremea lui Bogdan-cel-Chior, a lui Ștefan-cel-Tânăr sau în zilele lui Petru Rareș, voivodul bogat, influent și plin de învățătură?

De sigur că nu.

Intr'alt articol Eminescu scrie :

«Am zis într'un rând, că oricâte picături de silnicie ar fi căzut în izvorul limpede al dreptului nostru istoric asupra Basarabiei, vremea a trebuit să le mistue și să le aşeze și că dela un rând de vreme încocace isvorul a trebuit să curgă din nou limpede, ca și înainte.

Și vorbind de cestiunea Basarabiei spune :

Toate elementele morale în această afacere sunt în partea noastră. Dreptul nostru istoric, incapacitatea juridică a Turciei de a înstrăină pământul românesc, trădarea unui dragoman al porții, recăpătarea aceluia pământ printr'un tratat european semnat de șapte puteri și obligatoriu pentru ele, garantarea integrității *actuale* a României prin convenția ruso-română, ajutorul desinteresat ce l-am dat Rusiei în momente grele, toate acestea fac ca partea morală și de drept să fie pe deplin în partea noastră. Mai vine încă în partea noastră împrejurarea că acel pământ nu l-am cucerit, n'am alungat pe nimenea de pe el, că e bucată din patria noastră străveche, este zestrea împărțitului și nenorocitului popor românesc.

Ni se scoate ochii cu binele ce l-am avut din partea Rușilor. Pentru a răspunde și la aceasta, ne-ar trebui să umplem un volum întreg. Destul

humai să pomenim că alianța dela Lusc dintre Petru cel Mare și Dimitrie Cantemir ne-a costat domnia națională și un veac de înjosire și de mizerie; iar cea mai nouă alianță dintre Rusia și noi, a început să adună nori grei deasupra noastră. Basarabia, mă-năstirile închinate, mii de oameni pierduți în bătălie, zeci de milioane de lei, aruncate în Dunăre, și, în fine poate existența poporului românesc pusă în joc, iată binele de care ni se cere a ne bucură și a fi mulțumiți.

Ce ni se opune?

Înteresul a 80 de milioane de oameni față de slabele noastre 5 milioane. Dar, Themis e cu ochii legați spre a nu vedea părțile ce se judecă înaintea ei — și în loc de cumpăna, în care să se cumpănească deosebirea de greutate între 80 și 5 milioane, ea ar trebui să ia cântarul. De brațul scurt sau prezent al cântarului ar atârnă în greu Rusia, de brațul cel lung al unei istorii de 500 de ani atârnă România cu drepturile sale străvechi și noi.

C U P R I N S U L

	Pag.
Precuvântare	5
Numele și întâii stăpânitori ai Basarabiei	7
Ivirea Rușilor	11
Răpirea Basarabiei	12
Basarabia sub stăpânirea rusească	17
Mijloacele de rusificare	21
Colonizările în Basasabia	25
Basarabia după prăbușirea țarismului	30
Republica moldovenească	32
Republica moldovenească independentă	37
Unirea Basarabiei cu țara-mumă	42
Tratatul dela Paris în privința Unirei Basarabiei .	46
Refuzul Sovietelor de a recunoaște Unirea Basarabiei	53
Repubica moldovenească de peste Nistru	60
ADAUSUL I.	
Serbarea aniversării Unirei Basarabiei la 9 Aprilie 1924	62
I. Rugăciunea I. P. S. S. Arhiepiscopului Gurie, cetită în Biserica Catedrală din Chișinău . . .	64
II. Cuvântarea I. P. S. S. Arhiepiscopului Gurie, rostită de pe solea Bisericii Catedrale din Chișinău	65

III. Discursul I. P. S. S. Mitropolitului Primat Miron Cristea, rostit în Biserică Catedrală din Chișinău	69
IV. Discursul D-lui I. Inculeț, Ministrul Basarabiei, rostit în sala festivă a Sfatului Țării din Chișinău	74
V. Cuvântarea D-lui I. I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștri, rostit în sala festivă a Sfatului Țării din Chișinău	77
VI. Cuvântarea I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea, rostită la masa dată cu prilejul aniversării a VI-a dela Unirea Basarabiei	82
Cuvântarea D-lui Ion I. C. Brătianu, Președintele Consiliului rostită la masa dată cu prilejul aniversării a VI dela Unirea Basarabiei	85
 ADAUSUL al II-lea	
Declarațiunea D-lui I. G. Duca, Ministrul de Externe	86
Declarațiunea D-lui Al. Vaida-Voevod	88
Declarațiunea D-lui N. Iorga	89
Declarațiunea D-lui Dr. N. Lupu	90
Replica D-lui I. G. Duca, Ministrul de Externe	91
 ADAUSUL al III-lea	
Mihail Eminescu despre cestiunea Basarabiei	92